ШАҲАРСОЗЛИК НОРМАЛАРИ ВА ҚОИДАЛАРИ

Яшил қурилиш

ТУРАР-ЖОЙ ВА ЖАМОАТ БИНОЛАРИ

Яшаш муҳитининг барқарорлигини баҳолаш рейтинг тизими

ШНҚ 2.07.05-19

РАСМИЙ НАШР

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ҚУРИЛИШ ВАЗИРЛИГИ

ТОШКЕНТ 2019

УДК _____

ШНҚ 2.07.05-19 Яшил қурилиш. Турар-жой ва жамоат бинолари. Яшаш муҳитининг барқарорлигини баҳолаш рейтинг тизими. Ўзбекистон Республикаси Қурилиш вазирлиги. Тошкент, 2019 йил.

ИШЛАБ ЧИҚИЛГАН ВА ТАҚДИМ ЭТИЛГАН: “ТошуйжойЛИТИ” АЖ (Н.Ж.Норматов – мавзу раҳбари, С.А. Хўжаев – маъсул ижрочи, Д.А. Ахмедов (Ўзбекистон Республикаси Қурилиш вазирлиги)

ТАҲРИРЧИЛАР: Ш.Р.Ҳашимов, Б.С.Содиқов, Н.Т.Хасанова (Ўзбекистон Республикаси Қурилиш вазирлиги) Н.Ж.Норматов, Р.Р.Қодиров (“ТошуижойЛИТИ” ОАЖ).

ТАСДИҚЛАШ УЧУН ТАЙЁРЛАНГАН: Ўзбекистон Республикаси Қурилиш вазирлигининг Техник стандартлаштириш, янги технологияларни жорий этиш бошқармаси (Б.С.Содиқов).

Илк маротаба киритилган.

ТАСДИҚЛАНГАН ВА АМАЛГА ОШИРИЛГАН: Ўзбекистон Республикаси Қурилиш вазирлигининг 2019-йил 18-ноябрдаги 519-сонли буйруғи асосида

КЕЛИШИЛГАН: Ўзбекистон Республикаси Фавқулодда вазиятлар вазирлиги, Соғлиқни сақлаш вазирлиги, Экология давлат қўмитаси, Ўзбекистон Республикаси Иқтисодиёт ва саноат вазирлиги ҳузуридаги Урбанизация агентлиги.

Ушбу ҳужжатни Ўзбекистон Республикаси Қурилиш вазирлиги рухсатисиз тўлиқ ёки қисман нусхалаш, чоп этиш ёки тарқатиш таъқиқланади.

Кириш

Ушбу талаб ва қоидалар бугунги авлоднинг қулай яшаш муҳитига бўлган эҳтиёжларини қондириш ва бундай имконият даражасини пасайтирмаган ҳолда турар-жой бинолари ва жамоат иншоотларидан фойдаланиш орқали давлат функцияларини бажариш мақсадларига жавоб берадиган инсон яшаш муҳитининг барқарорлигини баҳолашнинг рейтинг тизимини белгилаб беради.

Ушбу талаб ва қоидалар халқаро стандартлар (ISO) томонидан қабул қилинган "қурилишда барқарорлик" тушунчаси билан бир хил маънога эга бўлган "яшаш муҳитининг барқарорлиги" тушунчасини киритади.

Рейтинг тизимининг талаблари инсоннинг қулай яшаш муҳитини ва архитектура, конструктив ва муҳандислик ечимларининг етарли иқтисодий рентабеллигини таъминлашда энергия ресурслари истеъмолини камайтиришга, ноанъанавий, қайта тикланадиган ва иккиламчи энергия ресурсларидан фойдаланишга, сувдан оқилона фойдаланишга, бинонинг қурилиши ва ундан фойдаланиш жараёнида атроф-муҳитга зарарли таъсирни камайтиришга қаратилган.

Жорий талаб ва қоидалар:

- объектни рейтинг баҳолаш мақсадида тамойилларни, тоифаларни, баҳолаш мезонларини, яшаш муҳитининг барқарорлиги кўрсаткичларини, шунингдек кўрсаткичларнинг вазн қийматларини белгилайди;

- асосий кўрсаткичлар (индикаторлар) тизимини ўз ичига олиб, агар керак бўлса, минтақавий ёки маҳаллий иқлим, энергия, иқтисодий, ижтимоий ва объект хусусиятларини акс эттирувчи коэффициентлар киритилади ёки параметрлар билан тўлдирилади.;

- қурилган, реконструция қилинган ёки капитал таъмирланган турар-жой ва жамоат бинолари, шунингдек уларнинг лойиҳа ҳужжатлари учун яшаш муҳитининг барқарорлиги даражаларини белгилайди.

Ушбу талаб ва қоидалар ISO халқаро стандартларига мувофиқ ишлаб чиқилган:

- ISO 15392:2008 Sustainability in building construction – General principles (Биноларни қуришда барқарорлик - Умумий тамойиллар);

- ISO/TS 21929-1:2006 Sustainability in building construction – Sustainability indicators – Part 1: Framework for development of indicators for buildings (Биноларни қуришда барқарорлик - Барқарор кўрсаткичлар. 1-қисм: Бинолар учун кўрсаткичларни ишлаб чиқиш асослари);

- ISO 21930:2007 Sustainability in building construction – Environmental declaration of building products (Бино қурилишида барқарорлик - Қурилиш маҳсулотларининг экологик декларацияси);

- ISO/TS 21931-1:2010 Sustainability in building construction – Framework for methods of assessment for environmental performance of construction works – Part 1: Buildings (Бино қурилишида барқарорлик - Қурилиш ишларининг экологик самарадорлигини баҳолаш усулларининг асослари. 1-қисм: Бинолар).

Талаб ва қоидаларни ишлаб чиқишда миллий стандартлар, қурилиш ва санитария меъёрлари, қоидалар ва услубий ҳужжатлар талаблари, шунингдек, LEED (АҚШ), BREEAM (Буюк Британия) ва шу каби бошқа хорижий рейтинг тизимларининг асосий талаблари ҳисобга олинган.

1. Қўллаш соҳалари

1.1 Ушбу талаб ва қоидалар яшаш муҳитининг барқарорлигини баҳолашга қаратилган рейтинг тизимини белгилайди.

1.2 Талаб ва қоидалар лойиҳалаштирилган, қурилиши якунланган ва фойдаланишга топширилган барча тоифадаги турар-жой биноларига ва қуйидаги тоифадаги жамоат иншоотларига нисбатан қўлланилади:

- маъмурий;
- офис, бизнес марказлари;
- меҳмонхоналар ва ётоқхоналар;
- таълим (болалар боғчалари, мактаблар, ўрта ва олий ўқув юртлари);
- спорт-кўнгилочар, спорт;
- савдо, савдо-кўнгилочар;
- касалхоналар, госпиталлар, клиникалар.

1.3 Мазкур талаб ва қоидалар турар-жой ва жамоат биноларини лойиҳалаш, қуриш ва улардан фойдаланиш босқичларида, шунингдек, қурилиш объектларини ва уларнинг лойиҳа ҳужжатларини ихтиёрий сертификатлашда, соҳадаги техник регламентларда белгиланган хавфсизлик талабларига мувофиқлигини ҳисобга олган ҳолда қўлланилиши мумкин.

2. Норматив ҳаволалар

Ушбу талаб ва қоидалар қуйидаги стандартлар, қоидалар ва қонунларга, санитария талаб ва қоидаларига норматив ҳаволаларга таянади:

ГОСТ 25151-82 Сув таъминоти. Атамалар ва таърифлар

ГОСТ 12.1.003-83 Меҳнат хавфсизлигини муҳофаза қилиш стандартлари тизими. Шовқин. Умумий хавфсизлик талаблари.

ГОСТ 29265-91 Органик совутгичлар (фреонлар, хладонлар). Рақамли

белгилар.

ГОСТ 30166-95 Ресурсларни тежаш. Асосий меъёрлар.

ГОСТ 30494-961 Турар-жой ва жамоат бинолари. Бино ичидаги микроиқлим параметрлари.

Ўз ДСт 15.000:2001 Ўзбекистон Республикасида ишлаб чиқаришни ривожлантириш ва маҳсулот етказиб бериш тизими.

ГОСТ 17.1.1.01-77 Табиатни муҳофаза қилиш. Гидросфера. Сувдан фойдаланиш ва уни муҳофаза қилиш. Асосий атамалар ва таърифлар.

ГОСТ 17.8.1.01-86 Табиатни муҳофаза қилиш. Ландшафтлар. Атама ва таърифлар.

ГОСТ 30772-2001 Ресурсни тежаш. Чиқиндиларни бошқариш. Атамалар ва таърифлар.

ГОСТ 31168-2003 Турар-жой бинолари. Иситиш учун иссиқлик энергиясининг солиштирма истеъмолини аниқлаш усули.

ГОСТ 12.1.012-2004 Меҳнат хавфсизлиги стандартлари тизими. Вибрацияли хавфсизлик. Умумий талаблар.

ГОСТ Р 51090-97 Жамоат йўловчи транспорти воситалари. Ногиронлар учун фойдаланиш имконияти ва хавфсизлигига оид умумий техник талаблар (қўлланилиши мумкин).

ГОСТ Р 51238-98 Ноанъанавий энергия. Кичик Гидроэнергетика.

Атама ва таърифлар (қўлланилиши мумкин).

ГОСТ Р 51388-99 Энергияни тежаш. Истеъмолчиларни маиший ва коммунал маҳсулотларнинг энергия самарадорлиги тўғрисида хабардор қилиш. Умумий талаблар (қўлланилиши мумкин).

ГОСТ Р 51387-99 Энергияни тежаш. Норматив-услубий таъминот.

Асосий қоидалар (қўлланилиши мумкин).

ГОСТ Р 51521-99 Совутгичлар, пропеллантлар, аерозол маҳсулотлари ва полимер материаллар. Озон қатламини емирувчи моддаларни аниқлаш усуллари (қўлланилиши мумкин).

Ўз ДСт ИСО 14004:2002 Атроф-муҳитни бошқариш тизими. Таъминлаш тамойиллари, тизимлари ва усуллари бўйича умумий кўрсатмалар.

ГОСТ Р 52106-2003 Ресурсларни тежаш. Умумий қоидалар (қўлланилиши мумкин).
ГОСТ Р 52024-2003 Жисмоний тарбия, соғлиқни сақлаш ва спорт хизматлари. Умумий талаблар (қўлланилиши мумкин).

ГОСТ Р ISO 6879-2005 Ҳаво сифати. Ҳаво сифатини ўлчаш усуллари билан боғлиқ хусусиятлар ва тегишли тушунчалар (қўллаш мумкин).

Ўз ДСт ISO 14004:2002 Атроф-муҳитни бошқариш тизими. Фойдаланиш бўйича техник хусусиятлар ва кўрсатмалар.

ШНК 07.01.03-03* Шаҳарсозлик. Шаҳар ва қишлоқ аҳоли пунктларининг ривожланишини режалаштириш.

ШНК 2.09.04-09 Корхоналарнинг маъмурий ва хизмат кўрсатиш

бинолари.

КМК 2.01.08-98 Шовқинга қарши ҳимоя.

ШНК 2.05.02-07 Автомобил йўллари.

ШНК 3.06.03-08 Автомобил йўллари.

КМК 2.01.05-98 Табиий ва сунъий ёритиш

ШНК 2.08.01-05 Турар-жой бинолари.

КМК 2.04.02-19 Сув таъминоти. Ташқи тармоқлар ва тузилмалар.

КМК 2.04.01-94 Ички сув таъминоти ва канализация.

КМК 2.04.03-19 Канализация. Ташқи тармоқлар ва иншоотлар.

КМК 2.01.01-94 Лойиҳалаш учун иқлим ва физик-геологик маълумотлар.

ШНК 2.08.02-09 Жамоат бинолари ва иншоотлари.

КМК 2.04.05-18 Иситиш, совутиш ва ҳавони тозалаш тизимлари.

КМК 2.01.04-18 Қурилиш иситиш муҳандислиги.

СанПин №0269-09 Радиочастоталарнинг электромагнит майдонлари манбалари билан ишлашда санитария меъёрлари ва қоидалари.

СанПиН №0350-17 Ўзбекистон Республикасининг аҳоли пунктларида атмосфера ҳавосини муҳофаза қилишнинг санитария меъёрлари ва қоидалари.

СанПиН №0331-16 Ўзбекистон иқлими шароитида турар-жой биноларини лойиҳалаш ва таъмирлашнинг санитария қоидалари ва меъёрлари.

СанПиН №0183-05 Ўзбекистоннинг ўзига хос табиий иқлим шароитида аҳоли пунктларида тупроқ сифатига қўйиладиган гигиеник талаблар.

СанПиН №0370-19 Аҳоли пунктларида радиотехника иншоотларини жойлаштириш ва улардан фойдаланишнинг санитария меъёрлари ва қоидалари.

СанПиН №0193-06 Радиацион хавфсизлик стандартлари (РХС-2006) ва радиациявий хавфсизликни таъминлашнинг асосий санитария қоидалари (РХТАСҚ-2006).

СанПиН №0350-17 Ўзбекистон Республикасининг аҳоли пунктларида атмосфера ҳавосини муҳофаза қилишнинг санитария меъёрлари ва қоидалари.

СанПиН №0256-08 Ўзбекистон шароитида аҳоли учун марказлаштирилган маиший ва ичимлик суви таъминоти тизимларида сувни тозалаш жараёнларига қўйиладиган гигиеник талаблар”.

Эслатма – Ушбу талаб ва қоидалардан фойдаланганда ҳавола қилинган ҳужжатлар, қоидалар, стандартлар ва таснифлаш меъёрлари таъсирини текшириш тавсия этилади. Ҳавола ҳужжати алмаштирилган (ўзгартирилган) ҳолда ушбу талаб ва қоидалардан фойдаланганда янги (ўзгартирилган) ҳужжат ҳуқуқий кучга эга бўлади. Агар ҳавола ҳужжати алмаштирилмасдан бекор қилинса, унга ҳавола берилган меъёрий талаб ушбу ҳаволага таъсир қилмайдиган қисмида қўлланилади.

3. Атамалар ва таърифлар

Ушбу талаб ва қоидаларда А иловасида келтирилган тегишли таърифларга эга атамалардан фойдаланилади.

4. Тизим бўйича умумий меъёрий талаблар ва тамойиллар

4.1 Барқарор ривожланиш - бу бинолар ва иншоотларни баҳолаш учун рейтинг тизимини шакллантиришнинг асосий тамойилидир.

Бу тамойилга кўра, одамлар биноларни қуриш, қайта тикланмайдиган табиий ресурсларни истеъмол қилиш ва атроф-муҳитга таъсир кўрсатиш орқали ўзларининг яшаш муҳитига бўлган эҳтиёжларини қондиришга интилишлари сабабли улар бутун ер экотизимининг фаолиятини ўз таъсирларидан ҳимоя қилишга интилишлари ва шу билан келажак авлодлар учун ривожланишдаги барқарорликни таъминлашлари зарур.

4.2 Фундаментал тамойилни амалга оширишнинг асосий жиҳатлари инсон фаолиятининг учта мутаносиб равишда ўзаро таъсир қилувчи ва ўзаро боғлиқ бўлган жиҳатлари бўлиб, улар қурилиш соҳасида ижтимоий ривожланишнинг барқарорлигини ифодаловчи тоифалар тўплами ва ўзаро боғлиқлигини белгилайди:

- ижтимоий-маданий;
- энергетик ва экологик;
- иқтисодий.

4.3 Ижтимоий-маданий тамойил замонавий авлоднинг ҳаёт сифати ҳақидаги ғояларини акс эттирувчи эҳтиёжларни баҳолаш тоифаларини шакллантиради.

4.4 Энергетик-экологик тамойил замонавий авлоднинг келажак авлодлар учун Ернинг қайта тикланмайдиган ресурсларидан адолатли фойдаланиш ҳуқуқини таъминлаш истагини акс эттирувчи табиий ресурслар истеъмолини баҳолаш тоифаларини шакллантиради.

4.5 Иқтисодий тамойил эҳтиёжлар ва истеъмол ўртасидаги муносабатларни баҳолаш учун тоифаларни шакллантиради, бу замонавий авлоднинг мулкнинг ҳаёт циклининг нархини пасайтириш истагини акс эттиради.

5. Яшаш муҳитининг барқарорлиги бўйича тоифалар ва мезонлар

5.1 Тизимдаги яшаш муҳитининг барқарорлиги қуйидаги ўнта асосий тоифалар комбинацияси ёрдамида баҳоланади:

- ташқи муҳитнинг қулайлиги ва сифати;
- архитектура сифати ва объектнинг жойлашуви;
- ички муҳитнинг қулайлиги ва экологияси;
- санитария муҳофазаси ва чиқиндиларни йўқ қилиш сифати;
- сувдан оқилона фойдаланиш;
- энергия тежаш ва энергия самарадорлиги;
- муқобил ва қайта тикланадиган энергиядан фойдаланиш;
- объектни яратиш, фойдаланиш ва тасарруф этиш экологияси;
- иқтисодий самарадорлик;
- тайёргарлик сифати ва лойиҳани бошқариш.

5.2 Ҳар бир тоифа уни белгилайдиган алоҳида мезонлар гуруҳи билан ифодаланади. Мезонларга мувофиқ баллар йиғиндиси бутун тоифанинг балл қийматини белгилайди.

1-жадвалда уларни белгилайдиган мезонларни, уларнинг ҳар бири учун баҳолаш балларининг эхтимолий максимал қийматларини, шунингдек, ҳар бир баҳолаш тоифасининг экологик барқарорликнинг интеграл қийматидаги аҳамиятининг улушини кўрсатадиган асосий тоифалар рўйхати келтирилган.

1-жадвал

Мезон рақами	Мезоннинг номи	Максимал баҳолаш бали	Категорияларо улуши, %
Баҳолаш тизимининг умумий максимал бали		**650**	**100**
1 тоифа - Ташқи муҳитнинг қулайлиги ва сифати		**70**	**10,8**
1	Жамоат транспортининг мавжудлиги	5	
2	Ижтимоий инфратузилма объектларининг мавжудлиги	5	
3	Бино олди ҳудудларининг спорт ва дам олиш масканлари, спорт иншоотлари ва майдончалари билан таъминланиши	7	
4	Ҳудудларнинг кўкаламзорлаштирилганлиги	7	
5	Кўкаламзорлаштирилган ҳудуднинг суғорилиш имконияти мавжудлиги	5	
6	Сувли муҳитнинг яқинлиги ва кўриниши	9	
7	Бинога туташ ҳудудларнинг инсоляцияси	7	
8	Бино ҳудудининг шовқин ва инфратовушдан ҳимоя қилинганлиги	9	
9	Ҳудуднинг ионланиш ва электромагнит нурланишдан ҳимояланганлиги	10	
10	Экологик транспорт инфратузилмасининг мавжудлиги	6	
2 тоифа - Архитектура сифати ва объектларнинг жойлашуви		**60**	**9,2**
11	Бино меъморий кўринишининг сифати	12	
12	Бинонинг табиий ёруғлик билан таъминланганлиги	10	
13	Бинонинг кўкаламзорлаштирилганлиги	15	
14	Фойдаланишга яроқли майдоннинг мавжудлиги	5	
15	Ҳажмий режалаштириш ечимларининг қулайлиги	5	
16	Бинога ижтимоий-маиший объектлар жойлаштирилганлиги	3	
17	Автомобиллар тўхташ жойи билан таъминланганлик	3	
18	Бинонинг шакли ва горизонтга нисбатан йўналишининг мақбуллиги	7	
3 тоифа - Ички муҳит экологияси ва қулайлиги		86	13,3
19	Ҳаво ҳароратининг қулайлиги	20	
20	Ёритилганликнинг қулайлиги	15	
21	Акустик қулайлик	16	
22	Бино хоналарининг радон тўпланишидан ҳимоя қилинганлиги	10	
23	Бинолар муҳандислик тизимларининг бошқарилиши ва назорат қилиниши	15	
24	Ҳаво муҳитининг назорат қилиниши ва кузатилиши	10	
4 тоифа - Саломатликни муҳофаза қилиш ва чиқиндиларни йўқ қилиш назорати		**25**	**3,9**
25	Санитария ҳимоясининг сифати	15	
26	Чиқиндилар йиғилиши ва йўқ қилинишининг ташкил этилиш сифати	10	
5 тоифа - Сувдан оқилона фойдаланиш		**40**	**6,1**
27	Бинонинг сув таъминоти	10	
28	Оқова сувлар зарарсизлантирилиши	15	
29	Сув тежаланадиган арматура	15	
6 тоифа - Энергия тежалиши ва энергия самарадорлик		**120**	**18,5**
30	Биноларни иситиш ва шамоллатиш учун иссиқлик сарфи	25	

31	Иссиқ сув таъминоти учун иссиқлик энергияси сарфи	20	
32	Электр энергияси сарфи	55	
33	Муҳандислик таъминоти тизимлари учун муҳим умумий энергия сарфи	20	
7 тоифа - Муқобил ва қайта тикланадиган энергия манбаларидан фойдаланилганлиги		**60**	**9,2**
34	Иккиламчи энергия ресурсларидан фойдаланилганлик	30	
35	Қайта тикланувчи энергия манбаларидан фойдаланилганлик	30	
8 тоифа - Объектларни яратиш, ишлатиш ва фойдаланиш экологияси		**64**	**9,8**
36	Қурилишда ишлатиладиган материал-ларнинг атрофмуҳит ва экологияга таъсири минималлаштирилганлиги	18	
37	Қурилиш ишлари вақтидаги чиқиндилар минималлаштирилганлиги	10	
38	Қурилиш пайтида атроф муҳитни муҳо-фаза қилиш ва тиклаш чоралари кўрилганлиги	20	
39	Бинонинг ишлаши ва экплуатацияга таъсирини минималлаштириш	16	
9 тоифа - Иқтисодий самарадорлик		**65**	**10**
40	Пасайтирилган инвестиция харажатлари қиймати	20	
41	Йиллик эксплуатацион харажатлар қиймати	20	
42	Объектнинг ҳаётий даври учун камайтирилган умумий харажатларнинг қиймати	25	
10 тоифа - Лойиҳани тайёрлаш ва бошқариш сифати		**60**	**9,2**
43	"Яшил" биноларни лойиҳалашда лойиҳалаштирувчининг (меъмор) тажрибаси	17	
44	"яшил" биноларни қуришда қурувчи ташкилотнинг (бош пудратчи) тажрибаси	10	
45	"Яшил" бинолардан фойдаланишда бошқарув компаниясининг тажрибаси	9	
46	Лойиҳани тайёрлаш жараёнида тадқиқот ва тажриба-конструкторлик ишларини олиб бориш	24	

5.3 Тизимда кўзда тутилган интеграл баҳолашнинг умумий максимал қиймати 650 баллни ташкил қилади.

6. Яшаш муҳитининг барқарорлигини баҳолаш рейтинг тизими

6.1 Баҳолаш тизими яшаш муҳитининг барқарорлигини 10 тоифага бирлаштирилган 46 мезон бўйича баҳолайди.

Ҳар бир мезон якка ёки бир гуруҳ кўрсаткичлар ёрдамида ифодаланади.

Кўрсаткичларнинг ҳар бири параметр, параметрик қатор ёки параметрик характеристикалар кўринишида ўзининг рақамли белгисига эга бўлиб, улар баҳолашнинг баллик эквивалентига мос келади.

6.2 Мезон уни тавсифловчи кўрсаткичнинг балл эквивалентига кўра баҳоланади.

6.3 Кўрсаткичларнинг параметр қийматлари лойиҳа ҳужжатлари ва қурилиш лойиҳалари учун тақдим этилган усуллардан фойдаланган ҳолда баҳолаш объектига қараб белгиланади.

6.4 Баҳолаш мезонларининг ҳар бири учун параметрларни аниқлаш усуллари, дастлабки маълумотларни олиш манбалари ва услублари норматив ҳужжатларга мувофиқ белгиланади.

6.5 Барча тоифалар баллари йиғиндиси яшаш муҳити сифати барқарорлигининг умумий (интеграл) қийматини белгилайди, унинг рақамли қиймати ушбу норма ва қоидаларда "S-омил" ("Барқарорлик - омили") сифатида акс эттирилади.

6.6 S-омилнинг қиймати лойиҳа ҳужжатларини баҳолаш ҳамда фойдаланилаётган турар-жой ёки жамоат биносини баҳолашда ҳам белгиланади.

S-омилни аниқлаш учун талаб қилинадиган мезон параметрларининг балл эквивалентлари 2-жадвалда келтирилган.

2-жадвал

№№	Мезонлар	Индикаторлар	Параметрлар	Баллар
Ташқи муҳитнинг қулайлиги ва сифати				
1	Жамоат транспортининг мавжудлиги (1-5 балл)	Жамоат транспорти бекатларигача пиёда юриб бориладиган масофа, m	200 дан 200 дан 300 гача 300 дан 500 гача	5 3 1
	Параметрнинг норматив базаси: ШНК 2.07.01-03* Аниқлаш усуллари: лойиҳа ҳужжатларини таҳлил қилиш; масофаларни ГОСТ 19223 бўйича нур асосидаги ўлчаш воситаси ёки ўлчов диапазони 10-500 м бўлган лазерли масофа ўлчаш воситаси билан ўлчаштрнинг норматив базаси			
2	Ижтимоий инфратузилма объектларининг мавжудлиги (1-5 балл)	Чакана савдо, алоқа, маиший, банк хизматлари ва дорихоналарнинг умумий сони (бинодан 400 m гача радиусда), Соғлиқни сақлаш муассасалари (бинодан 800 m гача радиусда), ва Таълим муассасалари (бинодан 250 гача радиусда).	камида 7 та камида 5 та камида 3 та	5 3 1
	Параметрнинг норматив базаси: ШНК 2.07.01-03* Аниқлаш усуллари: лойиҳа ҳужжатларини таҳлил қилиш; ГОСТ 19223 бўйича ўлчов аниқлиги камида 820 м нур асосидаги ўлчаш воситаси масофаларни ўлчаш; ўлчов аниқлиги 700 м гача бўлган масофада аниқлиги + 0,5% бўлган лазерли ўлчагич билан масофаларни ўлчаш			
3	Бино олди ҳудудларининг спорт ва дам олиш масканлари, спорт иншоотлари ва майдончалари билан таъминланганлиги (1-7 балл)	Ёпиқ сузиш ҳавзалари ва ўйин залларининг мавжудлиги Очиқ жиҳозланган спорт майдончаларининг мавжудлиги Болалар майдончаларининг мавжудлиги		7 5 3

<table>
<tr><td></td><td colspan="4">Аниқлаш усуллари: лойиҳа ҳужжатларини таҳлил қилиш; объектдаги визуал белгилаш</td></tr>
<tr><td rowspan="2">4</td><td rowspan="3">Ҳудудларнинг Кўкаламзорлаштирил-ганлиги (3-7 балл)</td><td rowspan="3">Бино олди ҳудудининг кўкаламзорлаштирилган майдонини бино олди ҳудудининг умумий майдонига нисбати, %</td><td>15 дан кўп
11-15
5-10</td><td>7
5
3</td></tr>
<tr><td colspan="4">Параметрнинг норматив базаси: ШНК 2.07.01-03*

Параметрнинг таърифи: бино олди ҳудудининг кўкаламзорлаштирилган майдонини бино олди ҳудудининг умумий майдонига нисбати, % билан ифодаланади.

Аниқлаш усуллари: лойиҳа ҳужжатларини, ер участкасига ҳуқуқни тасдиқловчи ҳужжатларни таҳлил қилиш; жойда ер майдони ўлчовлари: ГОСТ 26433.0 га мувофиқ ўлчовларни бажариш қоидалари, геодезик ва фотограметрик усуллар билан олинган чегара белгиларининг координаталаридан фойдаланган ҳолда аналитик усуллар.</td></tr>
<tr><td rowspan="2">5</td><td rowspan="2">Кўкаламзорлаштирилган ҳудуднинг суғорилиш имконияти мавжудлиги (1-5 балл)</td><td colspan="2">Ҳудудни:
- ёмғир сувларини автоматлаштирилган йиғиш тизимини қўллаб суғориш;
- ёмғир сувларини йиғадиган суғориш кранлари орқали суғориш;
- суғориш кранларидан фойдаланган ҳолда суғориш</td><td>5
3
1</td></tr>
<tr><td colspan="4">Аниқлаш усуллари: лойиҳа ҳужжатларини таҳлил қилиш, текшириш пайтида - тизимларнинг мавжудлиги ва сифатини текшириш</td></tr>
<tr><td rowspan="4">6</td><td rowspan="4">Сувли муҳитнинг яқинлиги ва кўриниши (1-9 балл)</td><td>Яқин атрофида ботқоқ бўлмаган табиий сув ҳавзаларининг мавжудлиги, m</td><td>30-300
301-500</td><td>3
1</td></tr>
<tr><td colspan="2">Бино ҳудудида сунъий сув ҳавзаларининг мавжудлиги:
- очиқ ҳовуз:
- оқар сув билан сунъий ҳовуз;
- фаввора, декоратив ҳовуз (шаршара)</td><td>3
2
1</td></tr>
<tr><td>Визуал қулайлиги</td><td>Эксперт баҳоси:
Аъло
Яхши
Қониқарли</td><td>
3
2
1</td></tr>
<tr><td colspan="4">Параметрни аниқлаш: ландшафт, фасадлар, томлар, деразалар, интерерларнинг монотон эмаслигини субъектив баҳолаш.

Аниқлаш усуллари: лойиҳа ҳужжатларини таҳлил қилиш, объектда визуал аниқлаш</td></tr>
<tr><td rowspan="2">7</td><td rowspan="2">Бинога туташ ҳудудларнинг инсоляцияси (1-7 балл)</td><td rowspan="2">Амалдаги нормаларга мувофиқ таъминланганлик фоизи, %</td><td>120 дан кўп
111-120
105-110</td><td>7
5
3</td></tr>
<tr><td colspan="4">Параметрнинг норматив базаси: СанПиН № 0331-16; КМК 2.01.05-98</td></tr>
</table>

<table>
<tr><td></td><td colspan="5">Параметрларни аниқлаш: инсоляция давомийлиги ҳудуднинг географик кенглигини ҳисобга олган ҳолда белгиланади (стандарт - камида 3 соат):</td></tr>
<tr><td rowspan="3">8</td><td rowspan="2">Бино ҳудудининг шовқин ва инфратовушдан ҳимоя қилиниши (2-9 балл)</td><td>Максимал товуш даражаси L(Амакс) dBA, кўп билан</td><td>Кундузи

35
45
50</td><td>Кечаси

25
35
40</td><td>

7
5
3</td></tr>
<tr><td>Октава диапазонидаги инфратовуш босимининг умумий даражаси 2-16 Hz, dB Lin, кўпи билан</td><td>45</td><td>35</td><td>2</td></tr>
<tr><td colspan="5">Параметрнинг норматив базаси: КМК 2.01.08-98; СанПиН № 0331-16; ГОСТ 12.1.003; МГСН 2.04-97 [9].

Параметрларни аниқлаш: ҳафта давомида бинонинг ҳар бир томонида кечаси ва кундузи учта ўлчов натижаларининг ўртача арифметик қийматлари. Ўлчовлар 20-140 дБ ўлчов диапазони бўлган товуш баландлиги ўлчагичлари билан амалга оширилади (рухсат этилган мутлақ ўлчов хатоси чегараси ± 0,7 дБ дан ортиқ бўлмаган аниқликнинг 1-синфи).

Аниқлаш усули: муҳандислик-екологик тадқиқотлар ва лойиҳа ҳужжатларининг бир қисми сифатида; бино жойлашган ҳудудда шовқин даражасини ўлчаш.</td></tr>
<tr><td rowspan="3">9</td><td rowspan="2">Ҳудуднинг ионланиш ва электромагнит нурланишдан ҳимояланганлиги (1-10 балл)</td><td>Эквивалент дозанинг ҳажми (ЭДХ), ҳудуддаги ташқи гамма нурланиши, μSv/s дан кўп эмас</td><td colspan="2">0,10
0,15
0,25
0,30</td><td>7
5
3
1</td></tr>
<tr><td>Электр майдон кучланганлигининг меъёрий даражасини пасайтириш E, %, дан кўпроқ</td><td colspan="2">20
10
5</td><td>3
2
1</td></tr>
<tr><td colspan="5">Параметрнинг норматив базаси: СанПиН № 0193-06; СанПиН № 0331-16

Аниқлаш усули: муҳандислик-экологик тадқиқотлар ва лойиҳа ҳужжатларининг бир қисми сифатида; Эквивалент доза тезлигини ўлчаш диапазони 0,10-1000 мкСв/соат (оқим зичлигини ўлчаш асосий хатоси 20% дан кўп бўлмаган) ва электр майдон кучини ўлчаш диапазони 0,15-10 кВ/соат бўлган дозиметр-радиометрлар билан ўлчовлар. м</td></tr>
<tr><td rowspan="4">10</td><td rowspan="3">Экологик транспорт инфратузилмасининг мавжудлиги (2-6 балл)</td><td colspan="2">Велосипед тўхташ жойининг мавжудлиги</td><td>2</td></tr>
<tr><td colspan="2">Атрофдаги велосипед йўлларининг мавжудлиги</td><td>2</td></tr>
<tr><td colspan="2">Электр транспорт воситалари учун махсус автотураргоҳларнинг мавжудлиги</td><td>2</td></tr>
<tr><td colspan="5">Параметрнинг норматив базаси: ШНК 2.07.01-03*; ШНК 3.06.03-08, ШНК 2.05.02-07.

Аниқлаш усуллари: лойиҳа ҳужжатлари маълумотларини таҳлил қилиш, объектда визуал аниқлаш</td></tr>
</table>

<table>
<tr><td colspan="6">Архитектура сифати ва объектларнинг жойлашуви</td></tr>
<tr><td rowspan="3">11</td><td rowspan="3">Бино меъморий кўринишининг сифати (1-12 балл)</td><td>Бинонинг ташқи кўриниши ва атрофидаги қурилишларга мувофиқлиги, функционал мақсади ва эстетик афзалликлари</td><td colspan="2">Эксперт баҳоси:
Аъло
Яхши
Қониқарли</td><td>7
5
3</td></tr>
<tr><td>Меъморчиликнинг ўзига хослиги, бетакрорлиги, янгилиги ва эстетик мукаммаллиги</td><td colspan="2">Аъло
Яхши
Қониқарли</td><td>5
3
1</td></tr>
<tr><td colspan="5">Параметрнинг меъёрий базаси: ишлаб чиқилмаган.
Параметрни аниқлаш: эксперт баҳолаш усули билан бинонинг ташқи бинолар билан уйғунлигини, функционал мақсадга мувофиқлиги, ўзига хослиги, эстетикаси, ранглардан фойдаланишдаги идеаллик.
Аниқлаш усуллари: дизайн лойиҳаси ёки архитектура лойиҳаси маълумотларини таҳлил қилиш, объектда визуал аниқлаш</td></tr>
<tr><td rowspan="2">12</td><td rowspan="2">Бинонинг табиий ёруғлик билан таъминланиши (5-10 балл)</td><td>Табиий ёритишнинг норматив коэффициентидан (ортиқча ёки комбинацияланган ёритиш билан) ортиқча, %</td><td colspan="2">20
10
5</td><td>10
7
5</td></tr>
<tr><td colspan="5">Параметрнинг норматив базаси: СанПиН № 0331-16; КМК 2.01.05-98
Аниқлаш усуллари: лойиҳа ҳужжатларини таҳлил қилиш, хатоси ±8% дан кўп бўлмаган ва битта мутахассис томонидан ўлчаш имконияти билан 1-200 000 лк диапазонли люксиметр ўлчагич билан ёритиш даражасини амалда ўлчаш.</td></tr>
<tr><td rowspan="4">13</td><td rowspan="4">Бинони Кўкаламзораштирилганлиги (3-15 балл)</td><td>Бино томидаги боғ майдонининг қисми ёки томнинг кўкаламзорлаштирилган умумий майдони, %</td><td colspan="2">≥ 50
31-49
10-30</td><td>7
5
3</td></tr>
<tr><td colspan="3">Вертикал кўкаламзорлаштириш элементларининг мавжудлиги (панжара, тўрлар)</td><td>5</td></tr>
<tr><td colspan="3">“Қишки боғ”нинг мавжудлиги, кўчма боғдорчилик элементлари (гулзорлар, гул идишлари)</td><td>3</td></tr>
<tr><td colspan="5">Параметрнинг меъёрий базаси: ишлаб чиқилмаган.
Параметрнинг таърифи: майдон улуши - яшил қоплама майдонининг қопламанинг умумий майдонига нисбати, % билан ифодаланган.
Аниқлаш усуллари: лойиҳа ҳужжатларини таҳлил қилиш, участкада визуал аниқлаш ва яшил майдонни ўлчаш</td></tr>
<tr><td>14</td><td>Фойдаланишга яроқли майдоннинг мавжудлиги (2-5 балл)</td><td>Махсус умумий майдон, m 2/киши.</td><td>Турар-жой биноси
≥ 41
31-40
25-30</td><td>Жамоат биноси
≥ 13
11-12
8-10</td><td>5
3
2</td></tr>
</table>

	Параметрнинг меъёрий базаси: ШНК 2.07.01-03*. Параметрнинг таърифи: бинонинг умумий майдонининг яшовчилар сонига (турар-жой бинолари учун) ёки штатдаги ишчилар сонига (жамоат бинолари учун) нисбати. Аниқлаш усуллари: лойиҳа ҳужжатларини таҳлил қилиш				
15	Ҳажмий режалаштириш ечимларининг қулайлиги (1-5 балл)	Бинонинг хоналарининг камида 60% ининг баландлиги, m	4,0 ва ундан ортиқ 3,6-3,9 3,1-3,5		3 2 1
		Бинодаги хоналарнинг 60% ининг кенглигига _____ чуқурлигига нисбатан коэфициенти	1,62-1,50 2,00-1,63		2 1
	Параметрнинг меъёрий базаси: ШНК 2.07.01-03*; ШНК 2.08.01-05; ШНК 2.08.02-09 Параметрнинг таърифи: бинонинг кенглиги ва чуқурлигининг чизиқли ўлчамлари бўйича маълумотларнинг нисбати. Аниқлаш усуллари: лойиҳа ҳужжатларини таҳлил қилиш				
16	Бинога ижтимоий-маиший объектлар жойлаштирилганлиги (1-3 баллов)	Бино ва унга туташ ҳудудлардаги савдо, алоқа, маиший, банк хизматлари, дорихоналар ва бошқа хизматлар объектлари сони	10 ва ундан ортиқ 6-9 3-5		3 2 1
	Аниқлаш усуллари: лойиҳа ҳужжатларини таҳлил қилиш, объектни кщздан кечириш				
17	Автомобиллар тўхташ жойи таъминланганлиги (1-3 балл)	Хонадонлар бошига автомашиналар сони, кўпи билан, машина-жой/кв (турар-жой бинолари учун)	2 1,5 1		3 2 1
		1 та машина-жойга ходимлар сони кўпи билан, одам/машина-жой		3 5 7	3 2 1
	Параметрнинг меъёрий базаси: ШНК 2.07.01-03*; ШНК 2.08.01-05; ШНК 2.08.02-09 Параметрнинг таърифи: тураргоҳ жойлари сонининг квартиралар сонига нисбати (турар-жой бинолари учун) ва штатдаги ходимлар сонининг машиналар тураргоҳи сонига нисбати (жамоат бинолари учун). Аниқлаш усуллари: лойиҳа ҳужжатларини таҳлил қилиш, объектда визуал аниқлаш				
18	Бино шакли ва горизонтга нисбатан йўналишининг мақбуллиги (1-7 балл)	Бинонинг иссиқлик самарадорлиги кўрсаткичининг ҳақиқий ва нормаллаштирилган қийматлари нисбати, коэффициентда	≥ 0,71 0,51-0,70 0,31-0,50 0,10-0,30		7 5 3 1
	Параметр учун меъёрий асос: МГСН 2.01 [11]. Параметрни аниқлаш: ҳисоблаш усули бўйича [25]. Аниқлаш усуллари: лойиҳа ҳужжатлари маълумотлари асосида ҳисоб-китоблар; бошқарувчи ташкилот маълумотларига асосланган ҳисоб-китоблар				

Ички муҳит экологияси ва қулайлиги					
19	Ҳаво ҳароратининг қулайлиги (10-20 балл)	Микроиқлим параметрларини ҳарорат, намлик, ҳаво алмашинуви жиҳатидан оптималлаштириш бўйича чоралар кўрилади: - индивидуал ёки автоматик тартибга солиш имконияти билан; - индивидуал ёки автоматик тартибга солиш имконияти бўлмаганда			20 10
	Параметрнинг меъёрий базаси: ГОСТ 30494; СанПиН № 0331-16. Параметрни аниқлаш: ҳарорат, намлик, ҳаво алмашинуви тўғрисидаги маълумотларни лойиҳа ҳужжатларида стандарт параметрлар билан солиштириш. Аниқлаш усуллари: лойиҳа ҳужжатларини таҳлил қилиш, объектда визуал аниқлаш				
20	Ёритилганликнинг қулайлиги (1-15 балл)	Сунъий ёритиш нормаларига мувофиқлик даражаси, %:	120 дан кўп 111-120 105-110		10 7 5
		Сунъий ёритишда автоматик бошқаришни қўллаш			3
		Комплекс светодиодли ёритишни қўллаш			2
	Параметрнинг меъёрий базаси: СанПиН № 0331-16; КМК 2.01.05-98. Параметрнинг таърифи: ҳақиқий параметрнинг стандартга нисбатан фоиз нисбати. Стандарт СанПиН 0331-16-сонли 1 ва 2-жадвалларнинг 7-устунидан олинган. Аниқлаш усуллари: лойиҳа ҳужжатларини таҳлил қилиш; ёритилиш даражасини ўлчаш, объектда визуал аниқлаш				
21	Акустик қулайлик (1-16 балл)	La ва эквивалент товуш сатҳининг пасайиши (Аэкв.), dBA дан ортиқ томонидан	Кундузи 7 5 3	Кечаси 10 7 5	10 7 3
		Октава диапазонидаги инфратовуш босимининг умумий даражаси 22-16 Hz, dB Lin дан кўп эмас	35 40	25 30	3 2
		Зарба шовқинидан изоляция қилиш индекси Lnw, dB кўпи билан	50 55		3 1
	Параметрнинг норматив базаси: КМК 2.01.08-98; СанПиН № 0331-16; ГОСТ 12.1.003; МГСН 2.04-97 [9]. Параметрни аниқлаш: ҳужжатлардаги маълумотларни таққослаш; ҳафта давомида кечаси ва кундузи ўлчов натижаларининг ўртача арифметик қийматлари. Ўлчовлар шовқин даражасини ўлчашда ±0,7 дБ дан кўп бўлмаган рухсат этилган мутлақ хатолик чегараси 10-140 дБ (20-140 дБА) бўлган ўлчов диапазонига эга бўлган шовқин баландлиги ўлчагичлари билан амалга оширилиши мумкин. Аниқлаш усуллари: лойиҳа ҳужжатларини таҳлил қилиш, лойиҳа доирасида уларни камайтириш учун ҳисоб-китоблар; ўлчов маълумотлари.				

22	Бино хоналарининг радон тўпланишидан ҳимоя қилинганлиги (1-10 балл)	Хоналардаги ҳавода радон ва торий маҳсулотларининг ўртача йиллик эквивалент мувозанат ҳажмий фаоллиги (РМҲАЭҚRn+4,6РМҲАЭҚ Th), Bq/m3, дан кўп эмас	20 50 80	10 5 1
	Параметрнинг норматив базаси: СанПиН № 0331-16. Аниқлаш усуллари: МУ 2.6.1.2838-11 [24] га мувофиқ			
23	Бинолар муҳан-дислик тизимларининг бошқарилиши ва назорат қилиниши (1-15 балл)	Биноларни марказлаштирилган бошқариш тизими ((BMS)нинг мавжудлиги ва индивидуал бошқариш мумкинлиги		15
		Муҳандислик таъминоти тизимлари учун маҳаллий автоматлаштириш тизимларининг мавжудлиги		5
	Аниқлаш усуллари: лойиҳа ҳужжатларини таҳлил қилиш; объектда визуал баҳолаш, муҳандислик тизимларининг ишлашини текшириш ва таҳлил қилиш			
24	Ҳаво муҳитининг назорат қилиниши ва кузатилиши (5-10 балл)	Бинонинг барча жамоат жойларида чекишни тақиқлаш назарда тутилади		10
		Махсус чекиш жойларининг мавжудлиги (кондиционерли)		5
	Аниқлаш усуллари: лойиҳа ҳужжатларини таҳлил қилиш; объектда визуал идентификация қилиш, муҳандислик тизимларининг ишлашини текшириш ва таҳлил қилиш			
Саломатликни муҳофаза қилиш ва чиқиндиларни йўқ қилиш назорати				
25	Санитария ҳимоясининг сифати (5-15 балл)	Алоҳида механик шамоллатиладиган бўлинмалар ва ҳаво ўтказмайдиган (герметик) ахлат каналлари.		5
		Бактерияларни тозалашнинг автоматлаштирилган тизимлари тақдим этилади (УБ қурилмалари, озонлаш)		5
		Ахлат қутилари, омборлар, подваллар ва ер ости автотураргоҳларни кемирувчилар ва ҳашаротлардан ҳимоя қилиш учун автоматлаштирилган тизимлар тақдим этилади		5
	Аниқлаш усуллари: лойиҳа ҳужжатларини ва операцион ташкилотнинг ҳужжатларини таҳлил қилиш; объектни кўздан кечириш, ишлатиладиган ускуналар ва тизимларнинг ишлашини текшириш ва таҳлил қилиш			
26	Чиқиндилар йиғилиши ва йўқ қилиниши ташкил этилганлиги (5-10 балл)	Бирламчи чиқиндиларни саралашни ташкил этиш		5
		Ишлатилган симобли чиқиндиларни йўқ қилиш тизими		5
	Аниқлаш усуллари: лойиҳа ҳужжатларини ва бошқарувчи ташкилотнинг ҳужжатларини таҳлил қилиш; объектда визуал идентификациялаш			
Сувдан оқилона фойдаланиш				

27	Бинонинг сув таъминоти (1-10 балл)	Нормативлар билан таққослаганда, йилига бир киши учун сув сарфи камаяди (айланма сув таъминоти тизимлари, "кулранг" дренажлар ва ёмғир сувларининг сув сарфи бундан мустасно), %	20 10 5	5 3 1
		Сув таъминотини технологик ва ичимлик сувига бўлиш		5
	Параметрнинг норматив базаси: СанПиН № 0331-16. Аниқлаш усуллари: лойиҳа ҳужжатлари ва энергия паспортини таҳлил қилиш; бошқарувчи ташкилот маълумотлари			
28	Оқова сувларининг зарарсизлантирилиши (1-15 балл)	Унитаз ва писсуардаги сувларни чиқаришда “кулранг” дренажларни қайта ишлатиш кўзда тутилган		4
		Ёмғир сувларини йиғиш, уни тозалаш ва фойдаланиш технологик сув таъминоти тизимида кўзда тутилган		5
		Ёмғир сувларини тўплаш атрофни суғоришда фойдаланиш учун кўзда тутилади (кўкаламзорлаштирилган майдонни суғориш)		3
		Қайта ишланган сув таъминотининг умумий сув сарфидаги улуши, %, камида	20 10 5	3 2 1
	Параметрнинг таърифи: қайта ишланган сув таъминотининг умумий сув сарфидаги улуши. Аниқлаш усуллари: лойиҳа ҳужжатларини таҳлил қилиш; объектда визуал белгилаб олиш, муҳандислик тизимларининг созлигини текшириш ва таҳлил қилиш			
29	Сув тежаладиган арматура (5-15 балл)	Охирги фойдаланувчига сув босимини назорат қилиш ва тартибга солиш тизими тақдим этилади		5
		Охирги фойдаланувчилар учун сув истеъмолини ҳисобга олиш тизими тақдим этилади		5
		Сувни тежаш учун сув қуйиш идишлари, душ сеткалари, писсуар ва смесителли қурилмалари билан таъминланади		5
	Аниқлаш усуллари: лойиҳа ҳужжатларини таҳлил қилиш; объектда визуал белгилаб олиш, муҳандислик тизимларининг созлигини текшириш ва таҳлил қилиш			
Энергияни тежаш ва энергия самарадорлик				
30	Биноларни иситиш ва шамоллатиш учун иссиқлик сарфи (5-25 балл)	Иситиш учун иссиқлик энергиясининг асосий, умумий сарфини камайтириш*, %	≥ 60 40-59 20-39 10-19 5-9	25 20 15 10 5
	* Асосий умумий сарф кўрсаткичлари ушбу ҳужжатда қўлланиладиган жадваллар ёрдамида ҳисобланган қийматдир. Асосий умумий сарф кўрсаткичлари - бу ижтимоий соҳада мақбул бўлган харажатлар даражаси ва оммавий қурилиш учун стандарт сифатида фойдаланишда мақбул даражалар ўртасида таққослаш бирлигидир. Параметрнинг норматив базаси: ҳисоблаш йўли билан аниқланади. Дастлабки қиймат В иловасининг В 1-12 жадвалларидан олинган. Уни таққосланадиган қийматга айлантириш учун даража-кун кўрсаткичи иситиш давринг давомийлиги ва бинонинг ички ҳавоси ҳарорати ва иситиш давридаги ташқи			

	ҳавонинг ўртача ҳарорати фарқи сифатида аниқланади.			
	Бинонинг ички ҳавосининг ҳарорати ГОСТ 30494, иситиш даврининг давомийлиги ва иситиш давридаги ташқи ҳавонинг ўртача ҳарорати бўйича аниқланади. Дастлабки қиймат ва даража-кун кўрсаткичининг натижаси кВт / (м2-йил) да асосий қийматнинг қиёсий қийматини беради. Параметрнинг таърифи: лойиҳавий (ҳақиқий) ва иситиш учун иссиқлик энергиясини истеъмол қилишнинг асосий қиймати ўртасидаги фарқнинг фоиздаги ифодаси. Аниқлаш усуллари: лойиҳа ҳужжатларини ёки бинонинг энергия паспортини таҳлил қилиш; бошқарувчи ташкилотнинг жорий маълумотлари			
31	Иссиқ сув таъминоти учун иссиқлик энергияси сарфи (3-20 баллов)	Иссиқ сув таъминоти учун иссиқлик энергиясининг асосий умумий сарфини камайтириш, %	≥ 60 40-59 20-39 10-19 5-9	20 15 10 5 3
	Параметрнинг норматив базаси: В иловасининг В-6, В-7 жадваллари бўйича аниқланади. Параметрнинг таърифи: иссиқ сув таъминоти учун иссиқлик энергиясини истеъмол қилишнинг лойиҳа (ҳақиқий) ва асосий қиймати ўртасидаги фарқнинг фоизли ифодаси. Ҳақиқий маълумотлар бошқа бирликларда берилган бўлса, улар таққосланадиган шаклга айлантирилади - кВт / (м 2 -йил). Аниқлаш усуллари: лойиҳа ҳужжатларини ёки бинонинг энергия паспортини таҳлил қилиш; бошқарувчи ташкилотнинг жорий маълумотлари			
32	Электр энергияси Сарфи (3-55 балл)	Ёритишнинг махсус базавий қувват сарфини камайтириш, %	≥ 60 40-59 20-39 10-19 5-9	15 10 7 5 3
		Муҳандислик таъминоти тизимларининг махсус базавий қувват сарфини камайтириш, %	≥ 60 40-59 20-39 10-19 5-9	15 10 7 5 3
		Кондициялаш тизими учун махсус базавий қувват сарфини камайтириш, %	≥ 60 40-59 20-39 10-19 5-9	15 10 7 5 3
		Ёруғлик диодли (LED) ёритиш манбалари ўрнатилган		5
		Энергия сарфлайдиган қурилмалар ва камида иккита юқори энергия самарадорлик даражасига эга бўлган электр қурилмаларини ўрнатириш		5

	Параметрнинг норматив базаси: ёритиш учун асосий солиштирма энергия истеъмоли учун - В.8, В.9-жадвалларга мувофиқ, муҳандислик тизимлари учун - В. 10-жадвалга мувофиқ, кондиционер тизимлар учун - В Илованинг В.4, В.5-жадвалларига мувофиқ белгиланади. Параметрнинг таърифи: ёруғлик, коммунал хизматлар ва совутиш учун электр энергияси истеъмолининг лойиҳа (ҳақиқий) ва асосий қиймати ўртасидаги фарқнинг фоизли ифодаси. Агар ҳақиқий маълумотлар бошқа бирликларда берилган бўлса, улар таққосланадиган шаклга айлантирилади - кВт / (м2 - йил).			
	Аниқлаш усуллари: лойиҳа ҳужжатларини ёки бинонинг энергия паспортини таҳлил қилиш; бошқарувчи ташкилотнинг ҳақиқий маълумотлари			
33	Муҳандислик таъминоти тизимлари учун муҳим умумий энергия сарфи (3-20 балл)	Бинонинг муҳим базавий эксплуатацион энергия интенсивлигини камайтириш, %	≥ 60 40-59 20-39 10-19 5-9	20 15 10 5 3
	кг / (м 2 -йил) да В иловасининг В. 11, В. 12 жадвалларига мувофиқ асосий энергиянинг асосий умумий умумий истеъмоли бўйича аниқланади. Параметрнинг таърифи: умумий асосий энергия истеъмолининг лойиҳа (ҳақиқий) ва асосий қиймати ўртасидаги фарқнинг фоизли ифодаси. Аниқлаш усуллари: лойиҳа ҳужжатларини ёки бинонинг энергия паспортини таҳлил қилиш; бошқарувчи ташкилотнинг ҳақиқий маълумотлари.			
Муқобил ва қайта тикланадиган энергия манбаларидан фойдаланиш				
34	Иккиламчи энергия ресурсларидан фойдаланилганлиги (1-30 баллов)	Объектнинг йиллик энергия балансида иккиламчи энергиянинг улуши, %	≥ 21 15-20 10-14 5-9 1-4	30 20 10 5 1
	Параметрнинг таърифи: истеъмол қилинувчи иккиламчи энергия ҳажмининг умумий йиллик энергия истеъмолига нисбати. Аниқлаш усуллари: лойиҳа ҳужжатларини таҳлил қилиш; бошқарувчи ташкилот маълумотлари			
35	Қайта тикланувчи энергия манбаларидан фойдаланилганлиги (1-30 балл)	Объектларнинг йиллик энергия балансида қайта тикланадиган энергиянинг улуши, %	≥ 21 15-20 10-14 5-9 1-4	30 20 10 5 1
	Параметрнинг таърифи: ишлатиладиган қайта тикланадиган энергия миқдорининг умумий йиллик энергия истеъмолига нисбати. Аниқлаш усуллари: лойиҳа ҳужжатларини таҳлил қилиш; бошқарувчи ташкилот маълумотлари			
Объектларни яратиш, ишлатиш ва фойдаланиш экологияси				
36	Қурилишда ишлатиладиган материалларнинг атроф-муҳит ва экологияга таъсири минималлаштирил-ганлиги (1-18 балл)	Қурилишда фойдаланиладиган, экологик сертификатланган қурилиш материаллари ва конструкцияларинин г улуши, %, кўпи билан	50 40 30 20 10 5	7 6 5 4 3 1

		Маҳаллий қурилиш материалларидан фойдаланиш, %, дан кўп	75 65 50 35 25	5 4 3 2 1
		Иккиламчи хом ашё ва материаллардан, шунингдек ўсимлик хом ашёсидан олинган маҳсулотлардан фойдаланиш		2
		Табиий материаллар асосида пардозлаш материаллари, бўёқлар, қопламаларни қўллаш		2
		Табиий материаллар (базальт, қум, ёғоч) асосида иссиқлик изоляциясини қўллаш		2
	Параметрнинг таърифи: нисбат: а) сертификатланган; б) ўсимлик хом ашёси; в) % билан ифодаланган қурилишнинг умумий моддий балансига маҳаллий материаллар. Аниқлаш усуллари: лойиҳа ҳужжатларини таҳлил қилиш; ишлаб чиқувчининг маълумотлари			
37	Қурилиш ишлари вақтида чиқиндилар минималлашти-рилганлиги (1-10 балл)	Чиқиндиларни қайта ишлаш ёки улардан фойдаланиш (шиша, шиша толали, бетон, оҳак, ғишт, ёғоч, қора ва рангли металлар), %, кўп билан	70 50 30 10	10 5 3 1
	Параметрнинг таърифи: қайта ишланган ёки фойдаланилган чиқиндиларнинг қурилиш вақтидаги чиқиндиларнинг умумий ҳажмига нисбати, % билан ифодаланган Аниқлаш усуллари: лойиҳа ҳужжатларини таҳлил қилиш; қурувчи ташкилотнинг тафсилотлари			
38	Қурилиш пайтида атроф муҳитни муҳофаза қилиш ва тиклаш чоралари кўрилганлиги (2-20 балл)	Тупроқ қатламларини кейинчалик улардан фойаланиш учун қурилишдан холи участкада сақлаш		3
		Чангни бостириш, транспортни ювиш ва тозалаш		2
		Қайта ишланган сув таъминоти		3
		Ёмғир сувларини бир жойга йиғиш		3
		Оқава сувларни тозалаш		3
		Дарахт ва буталарнинг танаси ва илдиз тизимини ҳимоя қилиш		2
		Унумдор тупроқ ёрдамида майдонни тиклаш (рекултивация)		2
		Қурилиш жараёнида олиб ташланган дарахт кўчатларини 100 % дан ортиғи миқдорида компенсацияловчи кўкаламзорлаштириш		2
	Аниқлаш усуллари: лойиҳа ҳужжатларини таҳлил қилиш; қурувчи ташкилотнинг тафсилотлари			
39	Бино фойдаланилишида зарарли таъсирлар минималлаштири-лиши (2-16 балл)	Озон қатлами учун хавфсиз совитгичлардан фойдаланиш		4
		Боғдорчилик учун ўғитлар ва тозалаш воситаларидан, экологик нейтрал ва музлашга қарши воситалардан эксплуатация ташкилотлари томонидан фойдаланиш		3
		Таркибида симоб бўлган лампалардан фойдаланишни ман этиш		3

		Бино қурилиши учун машина ва механизмларни ишлатишда электр энергиясидан ёки экологик тоза ёқилғидан фойдаланиш		3
		Бинода ишлатиладиган муҳандислик ускуналари учун экологик сертификатларнинг мавжудлиги		3
	Аниқлаш усуллари: лойиҳа ҳужжатларини таҳлил қилиш; бошқарувчи компания маълумотлари, объектдаги визуал кўздан кечириш, машиналар ва механизмларнинг ишлашини синаш ва таҳлил қилиш			
Иқтисодий самарадорлик				
40	Пасайтирилган инвестиция харажатлари қиймати (1-20 балл)	Объектнинг инвестиция қийматининг минимал зарур талабларга жавоб берадиган, ўхшаш объект қийматига нисбати, %	Менее 100 109-100 119-110 130-120	20 15 10 5
	Параметрнинг норматив базаси: услубий тавсиялар [19]. Параметрнинг таърифи: кўриб чиқилаётган объект ва ўхшаш объектнинг инвестиция қийматининг% билан ифодаланган нисбати Аниқлаш усуллари: лойиҳа ҳужжатларини таҳлил қилиш; лойиҳанинг ўхшаш объектининг тахминий нархини баҳолаш			
41	Йиллик эксплуатацион харажатлар қиймати (1-20 баллов)	Анъанавий аналог-объектлар учун (энергия, сув, техник хизмат кўрсатиш, таъмирлаш) шунга ўхшаш харажатларга объектнинг ўртача йиллик харажатларининг нисбати, %	<0,80 0,80-0,85 0,85-0,90 0,90-0,95 0,95-1,0	20 15 10 5 1
	Параметрнинг норматив базаси: услубий тавсиялар [19]. Параметрнинг таърифи: кўриб чиқилаётган объект ва ўхшаш объектнинг ўртача йиллик фойдаланиш қийматининг% билан ифодаланган нисбати. Аниқлаш усуллари: лойиҳа ҳужжатларини таҳлил қилиш; шунга ўхшаш лойиҳа объектининг операцион харажатларини баҳолаш			
42	Объектнинг ҳаётий даври учун камайтирилган умумий харажатларнинг қиймати (1-25 балл)	Объект бўйича муайян камайтирилган умумий харажатлар улушининг қиймати, %	<0,85 0,85-1,0 1,0-1,1 1,1-1,2 1,2-1,3	25 15 10 5 1
	Параметрнинг норматив базаси: услубий тавсиялар [19]. Параметрнинг таърифи: кўриб чиқилаётган объект ва унинг аналоги учун камайтирилган харажатлар нисбати, % билан ифодаланган Аниқлаш усуллари: лойиҳа ҳужжатларини таҳлил қилиш; ўхшаш объектнинг тахминий нархини ва аналог объектнинг эксплуатация харажатларини баҳолаш			
Лойиҳани тайёрлаш ва бошқариш сифати				

43	Яшил биноларни лойиҳалашда меъморларнинг тажрибаси (1-12 балл)	“Яшил қурилиш” соҳасида сертификат олган тугалланган лойиҳалар сони, дона.	≥ 3 2 1	7 5 3
		Яшил қурилиш тизимларида аккредитациядан ўтган мутахассислар, шахслар иштирокида тайёрланган лойиҳа ҳужжатлари.	≥ 3 2 1	5 3 1
		Лойиҳалаш ташкилоти атроф-муҳитни бошқариш сертификатига эга		3
		Лойиҳалаш ташкилоти ТСБ (тизим сифатини бошқариш) сертификатига эга		2
	Аниқлаш усуллари: лойиҳа ҳужжатлари ва бош лойиҳалаштирувчи ҳужжатларини таҳлил қилиш			
44	Қурувчи ташкилотнинг (бош пудратчи) "яшил" биноларни қуриш тажрибаси (3-7 балл)	Яшил қурилиш сертификатларини олган қуриб битирлган бинолар сони, дона.	≥ 3 2 1	7 5 3
		Қурилиш ташкилотида атроф-муҳитни бошқариш сертификати мавжудлиги		3
	Аниқлаш усуллари: лойиҳа ҳужжатлари ва бош пудратчи ҳужжатларини таҳлил қилиш			
45	Бошқарув компаниясининг "яшил" биноларни эксплуатация қилишдаги тажрибаси (2-7 балл)	“Яшил” (“экологик барқарор”) қурилиш соҳасида сертификати бўлган хизмат кўрсатилаётган бинолар сони, дона.	≥ 3 2 1	7 5 3
		Бошқарув ташкилотда атроф-муҳитни бошқариш сертификати мавжудлиги		2
	Аниқлаш усуллари: лойиҳа ҳужжатлари ва эксплуатация қилувчи ташкилот ҳужжатларини таҳлил қилиш			
46	Лойиҳани тайёрлаш жараёнида тадқиқот ва тажриба-конструкторлик ишларини олиб бориш (12-24 балл)	Биноларнинг энергия самарадорлигини оптималлаштириш бўйича чора-тадбирлар симуляциясини амалга ошириш		12
		Яшаш муҳитининг барқарорлигини вариантли таҳлил қилиш		12
	Аниқлаш усуллари: лойиҳа ҳужжатларини, лойиҳа бўйича тадқиқот ва ишланмалар бўйича ҳужжатларни таҳлил қилиш			

6.7 2-жадвалда Тошкент шаҳри ва Тошкент вилоятида жойлашган турар-жой бинолари учун ишлаб чиқилган мезонлар, кўрсаткичлар, параметрлар ва уларнинг балли эквивалентларининг асосий қийматлари акс эттирилган.

Жамоат биноларини рейтинг баҳолаш учун жамоат бинолари турлари бўйича тузатиш коэффициентлари ёрдамида жадвал кўрсаткичлари қўлланилади.

Ўзбекистон Республикасининг бошқа ҳудудларида жойлашган турар-жой ва жамоат биноларини рейтинг баҳолаш учун ушбу жадваллардан ҳудудий тузатиш коэффициентлари қўлланилади.

7. Яшаш муҳитининг барқарорлиги параметрларини баҳолаш усуллари

7.1 Параметрларни аниқлаш усуллари лойиҳа ҳужжатлари ва қурилиш лойиҳалари мезонларига кўра фарқланади.

Баҳолашнинг қуйидаги каби уч турдаги усули мавжуд:

эксперт баҳолаш усули;

параметр ёки параметрик қаторни баҳолаш усули;

параметрик хусусиятларни баҳолаш усули.

7.2 Эксперт баҳоси рейтинг тизимининг эксперти (експертлари) томонидан умумий ғоялар асосида ва унинг субъектив фикрига мувофиқ белгиланади ва асосланади (2-жадвалдаги 6, 11 мезонлар).

7.3 Параметрлар ёки параметрик қаторлар бўйича баҳолаш лойиҳа ёки тайёр бинонинг тегишли кўрсаткичларини (ёки уларнинг ҳисоб-китобларини) тўғридан-тўғри таққослаш йўли билан амалга оширилади (масалан, 2-жадвалдаги 1, 14, 35 мезонлари ва бошқалар).

7.4 Параметрик хусусиятлар бўйича баҳолаш лойиҳа ҳужжатларида ёки бинонинг ўзида кўзда тутилган ёки мавжуд бўлмаган алоҳида элементларнинг мавжудлиги ёки йўқлигиг асосида амалга оширилади (масалан, 2-жадвалдаги 10, 25, 38 мезонлари ва бошқалар).

7.5. Экспертиза тадбирларини амалга ошириш усуллари, услублари ва воситалари, шунингдек баҳолаш натижалари бўйича хулоса тайёрлаш бўйича жараёнлар сертификатлаштириш тизимида белгиланган қоидалар ва тартибларга мувофиқ амалга оширилади.

8. S-омил кўрсаткичи бўйича яшаш муҳитининг барқарорлигини рейтинг баҳолаш классификацияси

8.1 Яшаш муҳитининг барқарорлигини якуний рейтинг баҳолаш S-омил кўрсаткичининг олинган умумий қиймати асосида амалга оширилади.

8.2 С-омил қийматини аниқлаш натижасида тўпланган баллар миқдорига қараб, лойиҳа (бино) экологик барқарорлик даражасини кўрсатувчи қуйидаги етти синфдан бирига лойиқ топилади: A, B, C, D, E, F, G.

8.3 Мувофиқликни баҳолаш тадбирлари якунлангандан сўнг, белгиланган барқарорлик синфига ва сертификатлаштириш тизимининг қоидаларига кўра мувофиқлик сертификатлари ёки хулосалар берилиши мумкин.

Эслатма - A, B, C, D баҳолаш синфларини олган бинолар ва лойиҳалар сертификатлаштирилади. E, F ёки G баҳолаш синфларга мансуб топилган объектлар учун 3-жадвалга мувофиқ олинган баллар қийматини кўрсатувчи хулосалар чиқарилади.

3-жадвал - турар-жой ва жамоат бинолари учун белгиланган яшаш муҳитининг барқарорлиги синфлари

S-фактор, баллы	520–650	420–519	340–419	260–339	170–259	100–169	0–99
Классы оценки	A	B	C	D	E	F	G
Знаки оценки							

9. Рейтинг баҳолашни ўтказиш тартиби

9.1 Лойиҳалар ва биноларни рейтинг тизими бўйича баҳолаш ихтиёрий сертификатлаштириш тизимида рейтинг баҳолашларини ўтказишга ваколатли эксперт органи (експерт) томонидан амалга оширилади. Эксперт органининг (экспертнинг) S-омил қиймати тўғрисидаги якуний хулосаси рейтингни баҳолаш натижаси ҳисобланади.

9.2 Баҳолаш тартиби ва хулосалар шакллари ихтиёрий сертификатлаштириш тизимининг қоидалари билан белгиланади, ва бундай баҳолаш унинг доирасида амалга оширилади. Буюртмачи билан тузилган кулишув шартларига ва ихтиёрий сертификатлаштириш тизимида назарда тутилган тартибларга кўра, лойиҳани дастлабки баҳолаш ёки якуний баҳолаш хулосалари чиқарилиши мумкин. Лойиҳани якуний баҳолаш фақат ҳужжатлар тўлиқ ишлаб чиқилганидан сўнг амалга оширилади. Қурилиш соҳасида амалдаги техник регламентларни бузган ҳолда тайёрланган лойиҳа ҳужжатлари “яшил қурилиш” параметрлари бўйича баҳолаш ва сертификатлашдан ўтказилмайди.

9.3 Рейтингни баҳолаш натижалари бўйича хулоса S-омилининг якуний қийматига қараб сертификат бериш ёки сертификат беришни рад этиш учун асос бўлади.

9.4 Агар баҳолаш натижалари бўйича S-омил йиғиндиси 259 баллдан ошган тақдирда сертификат ихтиёрий сертификатлаштириш тизимида ваколатли сертификатлаштириш органи томонидан ариза берувчи номига расмийлаштирилади ва берилади.

Бали пастроқ бўлган об’ектлар сертификатлашдан ўтказилмайди.

Эслатма - Якуний хулоса асосида тасдиқланган баҳолаш натижалари бўйича тўпланган баллар миқдорига мувофиқ қуйидаги тўрт турдаги сертификатлар тақдим этилади:

- A тоифали сертификат - 520 дан 650 ача балл тўплаганда;
- B тоифали сертификат - 420 дан 519 гача балл тўплаганда;
- C тоифали сертификат - 340 дан 419 гача балл тўплаганда;
- D тоифали сертификат - 260 баллдан 339 баллгача.

9.5 Сертификатлаштириш тегишли ихтиёрий сертификатлаштириш тизимида уни амалга оширишга ваколатли сертификатлаштириш органлари томонидан амалга оширилади.

А илова
(маълумотнома)

Атамалар ва таърифлар

Ушбу талаб ва қоидаларда тегишли таърифлар билан қуйидаги атамалар қўлланилади:

А.1 **атроф-муҳитга таъсири**: салбий ёки ижобий бўладими, инсон фаолиятининг экологик жиҳатларидан тўлиқ ёки қисман юзага келиши натижасида атроф-муҳитнинг ўзгариши.

А.2 **иккиламчи энергия ресурслари:** қайта ишлатиладиган, иссиқлик ва (ёки) электр энергиясини ажратиб чиқарувчи саноат ва истеъмол чиқиндилари [ГОСТ 30772-2001].

А.3 **табиий ёруғлик:** бинони ўраб турган ташқи конструкциядаги ёритиш туйнуклари орқали кирадиган табиий ёруғлик (тўғридан-тўғри ёки акс этувчи) билан бино хоналарини ёритиш.

[ШНК 2.07.01-03*].

А.4 **"яшил қурилиш":** биноларни барқарор ривожланиш тамойилларига мувофиқ қулайлик, энергия самарадорлиги, экологик тоза ва атроф-муҳитни муҳофаза қилиш талабларига жавоб берадиган инсоннинг яшаш муҳити сифатида қуриш.

А.5 **инвестиция қиймати:** қурилиш лойиҳасини ишлаб чиқиш учун капитал харажатлар қиймати.

Изоҳ - ўз ичига қуйидагиларни олади: лойиҳавий тадқиқот ишларининг қиймати, ер майдонини сотиб олиш қиймати, қурилиш-монтаж ишлари, ички тизимлар ва муҳандислик ускуналари, ташқи сув таъминоти тармоқлари, канализация, иссиқлик ва газ таъминоти ва бошқаларга уланишлар, қўшни ҳудудларни ободонлаштириш ва кўкаламзорлаштириш.

А.6 **биноларнинг муҳандислик жиҳозлари:** Аҳоли учун қулай яшаш ва меҳнат шароитларини таъминловчи техник қурилмалар мажмуи.

Изоҳ - (совуқ ва иссиқ) сув таъминоти, канализация, вентиляция, иситиш ва совутиш, сунъий ёритиш, электр жиҳозлари, газ таъминоти, ички транспорт (йўловчи ва юк лифтлари), чиқиндиларни тозалаш ва чангни йиғиш воситалари, ёнғин ўчириш мосламалари, телефон алоқаси, радио ўрнатиш ва бошқа турдаги ички қулайликларни ўз ичига олади.

А.7 **инновацион технологиялар**: Инновацион фаолиятни ўрганиш, янгилаш ва оптималлаштиришга қаратилган, натижада ҳаётнинг турли соҳаларида сифат ўзгаришларини келтириб чиқарадиган, моддий, иқтисодий ва ижтимоий ресурслардан оқилона фойдаланишга йўналтирилган инновациялар яратилиши ва амалга оширилишига қаратилган процессуал тузилмага эга бўлган услублар ва усуллар тўплами.

А.8 **инсоляция**: Тўғридан-тўғри қуёш нури ёрдамида юзалар ва бўшлиқларни нурлантириш

[МГСН 2.05-99].

А.9 **табиий ресурслардан фойдаланиш:** табиий ресурслардан фойдаланиш, уларни хўжалик айланмасига жалб қилиш, шу жумладан хўжалик ва бошқа фаолият жараёнида уларга таъсир қилишнинг барча турлари.

[Ўзбекистон Республикасининг “Атроф-муҳитни муҳофаза қилиш тўғрисида”ги Қонуни].

А.10 **ускуналарнинг энергия самарадорлиги даражаси**: Фойдаланиш босқичида энергия самарадорлигини билдирувчи маиший ва коммунал маҳсулотнинг энергия самарадорлиги даражаси.

[ГОСТ Р 51388-99].

А.11 **Ландшафт қулайлиги:** маълум бир ландшафтдаги одамларнинг яшаш шароитларининг тиббий-биологик ва ижтимоий-психологик қулайлиги ўлчови

[ГОСТ 17.8.1.01-86].

А.12 **табиий ёритиш коэффициенти:** Табиий ёруғлик (тўғридан-тўғри ёки акс этиш орқали) томонидан маълум бир текисликда маълум бир нуқтада яратилган табиий ёруғликнинг бутунлай равшан осмон нури билан яратилган ташқи горизонтал ёритишнинг бир вақтнинг ўзида қийматига нисбати; фоиз сифатида ифодаланади.

[ШНК 2.07.01-03*].

А.13 **маҳаллий автоматлаштириш тизими**: Автоном режимда муҳандислик тизимларининг ишлашини автоном, ҳамда комплекс автоматлаштириш ва қурилиш муҳандислик тизимларини диспетчерлашнинг бир қисми сифатида таъминлайдиган тизим.

А.14 **Бино ичи микроиқлими**: ҳаво ҳарорати ва ташқи конструкциялар, намлик ва ҳаво айланиши билан тавсифланувчи инсонга таъсир қиладиган бино хоналари ички муҳитининг ҳолати.

[ГОСТ 30494-96].

А.15 **ташқи гамма нурланиш эквивалент доза тезлиги**: Радиациянинг инсон танасининг турли аъзолари ва тўқималарига биологик таъсирини ҳисобга олган ҳолда аниқланган қабул қилинган доза ҳажми

[МГСН 2.02-97].

А.16 **илмий тадқиқот ишлари (ИТИ)**: Асосланган дастлабки маълумотларни олиш, маҳсулотларни яратиш (модернизация қилиш) тамойиллари ва усулларини топиш мақсадида олиб бориладиган назарий ва (ёки) экспериментал тадқиқотлар тўплами.

[ЎзДСт 15.000:2001].

А.17 **атроф-муҳитга салбий таъсир:** оқибатлари атроф-муҳит сифатининг салбий ўзгаришига олиб келадиган иқтисодий ва бошқа фаолият турларининг таъсири

[Ўзбекистон Республикасининг “Атроф-муҳитни муҳофаза қилиш тўғрисида”ги Қонуни].

А.18 **ўхшаш-объект**: Функционаллигини белгилайдиган асосий ҳажмли режалаштириш, техник ва бошқа хусусиятлар бўйича таққосланадиган "яшил қурилиш" объектига ўхшаш кенг қўлланиладиган аммо яшаш муҳитининг барқарорлиги бўйича талабларсиз анъанавий лойиҳалаштирилган объект.

А.19 **жамоат биносининг умумий майдони**: Барча қаватлар майдонларининг йиғиндиси.

Эслатма - бинонинг техник, мансарда, биринчи ва ертўла қисмларини ўз ичига олади.

А.20 **турар-жой биносининг умумий майдони**: Ташқи деворларнинг ички юзаларида, шунингдек, балконлар ва лоджиялар майдонларида ўлчанган бино қаватлари майдонларининг йиғиндиси сифатида аниқланади.

[ШНК 2.08.02-09].

А.21 **атроф муҳит**: Табиий муҳит, табиий ва табиий-антропоген объектлар, шунингдек антропоген объектларнинг таркибий қисмлари мажмуи

[Ўзбекистон Республикасининг “Атроф-муҳитни муҳофаза қилиш тўғрисида”ги Қонуни].

А.22 **оптимал микроиқлим параметрлари**: инсонга узоқ вақт ва тизимли таъсир қилиш орқали тананинг иссиқлик ҳолатини терморегуляция механизмларига минимал таъсир қилиш ва хонадаги одамларнинг камида 80 фоизи учун қулайлик ҳиссини таъминловчи микроиқлим кўрсаткичлари қийматларининг комбинацияси.

[ГОСТ 30494-96].

А.23 **истеъмол чиқиндилари:** шахсий истеъмол (ҳаёт фаолияти), фойдаланиш ёки эксплуатация даврида умумий ёки маънавий эскириш натижасида бевосита ёки билвосита мақсадларда фойдаланиш учун дастлабки истеъмол хусусиятларини қисман ёки тўлиқ йўқотган моддалар, материаллар, буюмлар, маҳсулотлар, товарлар (маҳсулотлар ёки буюмлар) қолдиқлари

[ГОСТ 30772-2001].

А.24 **тозаланган оқава сув:** ифлослантирувчи моддаларни йўқ қилиш ёки чиқариб ташлаш мақсадида тозаланган оқава сув

[ГОСТ 25151-82].

А.25 **Чиқиндиларни бирламчи саралаш:** бир ҳил таркибий қисмларга ажратиш мақсадида турли хил чиқиндиларни механизациялар ёрдамида қайта ишлаш

[ГОСТ 30772-2001].

А.26 **бирламчи энергия:** ёқилғи-энергетика ресурслари таркибидаги энергия

[ГОСТ Р 51387-99].

А.27 **Квартира майдони:** лоджиялар, балконлар, терассалар, верандалар, совуқ хона ва тамбурлардан ташқари хонадонлар ва ўрнатилган шкафлар майдонларининг йиғиндиси.

А.28 **иссиқлик самарадорлиги индекси:** лойиҳалаш учун қабул қилинган бинони иситиш учун ҳисобланган минимал солиштирма иссиқлик энергияси истеъмоли $q^{des}_{.min}$ бинони иситиш учун ҳисобланган солиштирма иссиқлик энергиясига нисбати q^{des}_{h}**.**

А.29 **турар жой биносининг фойдаланишга мўлжалланган майдони:** Ёзги биноларни ҳисобга олмаган ҳолда, бинода жойлашган барча квартираларнинг майдонларининг йиғиндиси сифатида аниқланади.

А.30 **жамоат биносининг фойдали майдони:** Зинапоялар, лифт шахталари, ички очиқ зинапоялар ва пандуслардан ташқари, унда жойлашган барча хоналарнинг, шунингдек, заллар, фоелар ва бошқалардаги балконлар ва антресоллар майдонларининг йиғиндиси сифатида аниқланади.

[ШНК 2.08.02-09].

А.31 **лойиҳалашдан олдинги тадқиқотлар:** Мижознинг техник тавсифларини ҳал қилишнинг энг мақбул вариантини асослашга қаратилган тадқиқотла.

А 32 **ҳисоблаш ускунаси:** Стандартлаштирилган метрологик хусусиятларга эга бўлган ўлчовлар учун мўлжалланган, ўлчами маълум вақт оралиғида (белгиланган хато кўрсаткичлар доирасида) ўзгармаган деб тахмин қилинадиган ва тижорат мақсадларида фойдаланиш учун рухсат этилган физик миқдор бирлигини такрорлайдиган ва (ёки) сақлайдиган техник қурилма.

А.33 **Уй олди худуди:** Белгиланган чегаралардаги ер участкаси ва унда жойлашган турар-жой биноси, турар-жой ёки бошқа мақсадлар учун мўлжалланган алоҳида қисмлари (бинолари) фуқароларга, юридик шахсларга, муниципалитетларга (уй-жой мулкдорларига) тегишли бўлган бошқа кўчмас мулк объектлари, қолган қисмлари умумий мулк ҳисобланади.

А.34 **табиий ресурслар:** Хўжалик ва бошқа фаолиятда ишлаб чиқариш ва истеъмол товарлари манбаи сифатида фойдаланиладиган ёки ишлатилиши мумкин бўлган ва истеъмол қийматига эга бўлган табиий муҳитнинг таркибий қисмлари, табиий объектлар ва табиий-антропоген объектлар.

[Ўзбекистон Республикасининг “Атроф-муҳитни муҳофаза қилиш тўғрисида”ги Қонуни].

А.35 **радиацион фон:** Тупроқда, сувда, ҳавода, биосферанинг бошқа элементларида, озиқ-овқат маҳсулотларида ва инсон танасида табиий равишда тарқалган табиий радионуклидлардан космик нурланиш ва нурланиш натижасида ҳосил бўлган радиация дозаси.

А.36 **радионуклидлар:** атом ядролари ионлаштирувчи нурланиш таъсирида ўз-ўзидан парчаланадиган моддалар.

[МГСН 2.02-97].

А.37 **радон (Rn-222), Торон (Rn-220)** Уран ва торий қаторига кирувчи газсимон радионуклидлари, мос равишда Ra-226 ва Ra-224 парчаланиш маҳсулотлари

[МГСН 2.02-97].

А.38 **ҳисоблаш нуқтаси:** Атрофдаги биноларни ҳисобга олмаган ҳолда инсоляциянинг бошланиши ва охирини аниқлайдиган қуёшнинг горизонтал нурлари кесишган нуқта

[СанПиН № 0331-16].

А.39 **Баҳолашнинг рейтинг тизими:** Барқарор ривожланиш тамойилларига мувофиқ қулайлик, энергия самарадорлиги, экологик тозалик ва атроф-муҳитни муҳофаза қилиш даражасини тавсифловчи биноларни инсон яшаш муҳити сифатида баҳолаш учун миқдорий ва сифат кўрсаткичлари тўплами.

А.40 **реконструкция:** Капитал қурилиш лойиҳалари параметрлари, уларнинг қисмлари (бинолар сони, баландлиги, қаватлар сони (бундан буён матнда қаватлар), майдони, ишлаб чиқариш қуввати кўрсаткичлари, ҳажми) ва муҳандислик таъминоти сифатининг ўзгариши.

[Ўзбекистон Республикасининг Шаҳарсозлик кодекси].

А.41 **энергия сарфлайдиган маҳсулотларни сертификатлаш:** Ёқилғи ва энергия истеъмол қилувчи ускуналар томонидан энергия ресурсларини истеъмол қилиш бўйича маҳсулотнинг меъёрий, техник, технологик, услубий ва бошқа ҳужжатларга мувофиқлигини тасдиқлаш

[ГОСТ Р 51387-99].

А.42 **«кулранг» оқава сув:** чўмилиш, идишларни ювиш ва кир ювиш натижасида юзага келувчи оқава сувлар.

А.43 **бинонинг қурилиш муҳандислик тизимлари:** иситиш, вентиляция, ҳавони тозалаш, иссиқ сув ва электр тизимлари.

Эслатма - Электр таъминоти тизими бинонинг умумий майдонлари, лифтларни ва муҳандислик жиҳозларини ёритишни ўз ичига олади.

А.44 **ижтимоий-маиший инфратузилма:** Аҳолининг турмуш фаолиятини таъминловчи объектлар.

Изоҳ - соғлиқни сақлаш, таълим, савдо,йўловчи ташиш транспорти ва алоқа, банк ва почта, умумий овқатланиш, маиший ва коммунал хизмат кўрсатиш, шаҳар коммуникациялари ташкилотлари, муассаса ва корхоналари киради.

А.45 **инсоннинг яшаш муҳити:** инсоннинг яшаш шароитларини белгилайдиган атрофдаги (табиий ва сунъий) муҳит объектлари, ҳодисалари ва омиллари мажмуи.

[Ўзбекистон Республикасининг “Аҳолининг санитария-эпидемиологик осойишталиги тўғрисида”ги қонуни.].

А.46 **жамоат йўловчи ташиш транспорти воситалари:** 12 дан ортиқ йўловчини ташиш учун мўлжалланган ва жиҳозланган жамоат йўловчи ташиш транспорти воситаси

[ГОСТ Р 51090-97].

А.47 **ногирон йўловчилар фойдаланиши мумкин бўлган жамоат йўловчи ташиш транспорти воситаси:** ногирон йўловчилар учун белгиланган қулайлик ва хавфсизлик талабларига жавоб берадиган жамоат йўловчи ташиш транспорти воситаси

[ГОСТ Р 51090-97].

А.48 **бино ёки иншоотнинг ҳаёт цикли қиймати:** Бино ёки иншоотни муҳандислик тадқиқотлари, лойиҳалаш, қуриш (шу жумладан консервация), фойдаланиш (шу жумладан жорий таъмирлаш), реконструкция қилиш, капитал таъмирлаш, бузиш даврининг умумий қиймати

[Ўзбекистон Республикасининг Шаҳарсозлик кодекси].

А.49 **чиқинди сувлар:** маиший ва саноатда инсон фаолиятида фойдаланилгандан кейин оқизиладиган сув

[ГОСТ 17.1.1.01-77].

А.50 **қурилиш:** бинолар, иншоотлар яратиш (шу жумладан, бузилган капитал қурилиш объектлари ўрнида)

[Ўзбекистон Республикасининг Шаҳарсозлик кодекси].

А.51 **ёқилғи-энергетика ресурслари:** Тўпланган энергия техника ва технологиянинг амалдаги ривожланиш даражасида иқтисодий фаолиятда фойдаланиш учун мавжуд бўлган табиий ва саноат энергия ресурслари мажмуи

[ГОСТ Р 51387-99].

А.52 **ёқилғи-энергетика баланси:** Танланган вақт оралиғида бутун иқтисодиётда ёки унинг алоҳида бўлимларида (тармоқ, корхона, ҳудуд, сех, жараён) ёқилғи-энергетика ресурсларининг даромадлари ва харажатлари (шу жумладан йўқотишлар ва қолдиқлар) ўртасидаги тўлиқ миқдорий мувофиқликни акс эттирувчи кўрсаткичлар тизими

[ГОСТ Р 51387-99].

А.53 **иссиқ сув таъминоти тизимида иссиқлик энергиясининг умумий йиллик истеъмоли:** Квартиранинг квадрат метри ёки жамоат биносининг фойдали майдони учун иссиқ сув таъминоти учун иссиқлик энергияси миқдори.

А.54 **совутиш тизими учун умумий йиллик энергия истеъмоли**:

Квартиранинг квадрат метри ёки жамоат биносининг фойдали майдони учун совутиш тизими томонидан истеъмол қилинадиган йиллик энергия миқдори.

А.55 **иситиш даврида бинони иситиш учун иссиқлик энергиясининг умумий истеъмоли:** ҳаво алмашинуви ва хонанинг микроиқлимининг нормаллаштирилган параметрларида қўшимча иссиқлик чиқаришни ҳисобга олган ҳолда, бинодаги хонадонлар майдонининг бирлиги (ёки бир хонадонли уйларнинг иситиладиган майдони) ва иситиш даврининг даража-кунларини ҳисобга олган ҳолда бинонинг иссиқлик йўқотилишини қоплаш учун иситиш давридаги фойдали иссиқлик энергиясининг миқдори

[ГОСТ 31168-2003].

А.56 **бинонинг мухандислик тизимлари учун бирламчи энергиянинг умумий истеъмоли:** турар-жой майдони ёки жамоат биносининг фойдали майдони бўйича иситиш, иссиқ сув таъминоти, вентиляция, совутиш тизими, электр таъминоти ва табиий газни ёқиш (агар тизимга уланган бўлса) учун бир йилда бино томонидан истеъмол қилинадиган бирламчи энергия миқдори

А.57 **ёритиш учун йиллик умумий энергия сарфи**: Турар-жой биносининг умумий майдони ёки жамоат биносининг умумий майдонининг квадрат метри бўйича бинони ёритиш учун йилига истеъмол қилинадиган электр энергияси миқдори

А.58 **муҳандислик тизимларини электр таъминоти учун йиллик электр энергиясининг умумий истеъмоли:** турар-жой биносининг умумий майдони ёки жамоат биносининг умумий майдонининг квадрат метри бўйича муҳандислик тизимларини электр таъминотини таъминлаш учун бино томонидан йилига истеъмол қилинадиган электр энергияси миқдори

А.59 **Барқарор ривожланиш:** Шаҳарсозлик фаолиятини амалга оширишда хавфсизлик ва инсон ҳаёти учун қулай шарт-шароитларни таъминлаш, хўжалик ва бошқа фаолиятнинг атроф-муҳитга салбий таъсирини чеклаш ҳамда ҳозирги ва келажак авлодлар манфаатлари йўлида табиий ресурсларни муҳофаза қилиш ва улардан оқилона фойдаланишни таъминлаш

[Ўзбекистон Республикасининг Шаҳарсозлик кодекси].

А.60 **яшаш муҳитининг барқарорлиги:** Кўчмас мулкнинг бутун ҳаёт цикли давомида атроф-муҳитга минимал таъсир ва қайта тикланмайдиган ресурсларни минимал даражада истеъмол қилиш орқали ўз ҳаёт муҳити сифатида инсоннинг бинога бўлган эҳтиёжларини максимал даражада қондиришни тавсифловчи интеграл категория

А.61 **утилизация:** Яроқлилик муддати ўтган ва (ёки) яроқсиз топилган маҳсулотлар, материаллар, қадоқлаш воситалари ва бошқаларни, шунингдек технологик чиқиндиларни ва иккиламчи материалларни берилган интенсивлик билан қайта ишлаш ва (ёки) қайта фойдаланишни кўзда тутувчи ресурсларни тежовчи бандлик турлари (экологик ва хавфсизлик талабларини ҳисобга олган ҳолда). Турли сабабларга кўра ишлаб чиқариш талаблари бузилиши натижасида яроқсиз ҳолга келган маҳсулотлар ҳам утилизация қилинади.

[ГОСТ 30166-95].

А.62 **Чиқиндиларни утилизация қилиш -** технологик цикл босқичларида чиқиндилардан фойдаланиш ва (ёки) ишлаб чиқаришдан чиқарилган маҳсулотларни қайта ишлатиш ёки қайта ишлашни таъминлаш билан боғлиқ фаолият**.**

[ГОСТ 30772-2001].

А.63 **жисмоний тарбия, соғлиқни сақлаш ва спорт объектлари:** Махсус техник воситалар билан жиҳозланган ва жисмоний тарбия, соғломлаштириш, спорт хизматлари, спорт ва кўнгилочар тадбирларни ўтказиш учун мўлжалланган бинолар, иншоотлар, жиҳозланган майдонлар ва хоналар

[ГОСТ Р 52024-2003].

А.64 **хладагент:** Паст ҳароратларда ва паст босимларда буғланиш орқали иссиқликни ютадиган ва юқори ҳарорат ва босимларда конденсацияланиб иссиқлик ажратувчи совутгичдаги иссиқлик ажратувчи муҳит (модда)

[ГОСТ Р 51521-99].

Эслатма - таркибида хлор атомлари бўлмаган барча совутгичлар (FC фторуглеродлар, HFC гидрофторуглеродлар, HC углеводородлар ва бошқалар) озон учун мутлақо хавфсиз ҳисобланади. Бу каби совутгичлар қаторига R134, R134a, R152a, R143a, R125, R32, R23, R218, R116, RC318, R290, R600, R600a, R717 ва бошқалар киради.

А.65 **марказлаштирилган диспетчерлик тизими:** реал вақт режимида бинонинг барча муҳандислик тизимларини марказлаштирилган равишда бошқариш мажмуаси.

А.66 **радоннинг эквивалент тенг ҳажмли фаоллиги:** радоннинг йўлдош маҳсулотлари билан тенг ҳажмли фаоллиги бўлиб, бу мавжуд тенг ҳажмли бўлмаган аралашманинг яширин энергия даражасига тўғри келади.

[МГСН 2.02-97].

А.67 **экологик сертификатлар:** Давлат органлари томонидан экологик сертификатлаштириш тизими қоидаларига мувофиқ бериладиган, тайёр маҳсулотнинг, уни ишлаб чиқариш технологияси ва бутун ҳаёт циклининг муайян экологик стандартлар ва талабларига мувофиқлигини тасдиқловчи ҳужжатлар.

А.68 **экологик сертификация:** Сертификатланган объектнинг унга қўйиладиган экологик талабларга мувофиқлигини тасдиқлаш бўйича тадбирлар.

А.69 **экологик транспорт:** Атроф-муҳитга инсон таъсирини камайтирадиган транспорт воситалари.

А.70 **экологик самарадорлик:** Ташкилотнинг атроф-муҳитни бошқариш фаолияти натижалари

[ГОСТ Р ИСО 14031-2001].

А.71 **Энергия ресурсларини тежаш:** ёқилғи-энергетика ресурсларидан самарали (рационал) фойдаланиш (ва тежамкорлик), қайта тикланадиган энергия манбаларини иқтисодий соҳага жалб қилишга қаратилган ҳуқуқий, ташкилий, илмий, ишлаб чиқариш, техник ва иқтисодий чора-тадбирларни амалга ошириш**.**

[ГОСТ Р 51387-99].

А.72 **энергия тежовчи технология:** ёқилғи-энергетика ресурсларининг юқори самарадорлиги билан тавсифланган янги ёки такомиллаштирилган технологик жараён

[ГОСТ Р 51387-99].

А.73 **эксплуатацион харажатлар:** эксплуатация қилувчи ташкилотнинг у томонидан эксплуатация қилинаётган бино, иншоот ёки мажмуа учун йиллик харажатлар.

Б илова
(маълумотнома)

Бинонинг иссиқлик самарадорлигини ҳисоблаш методологияси

Тўртбурчак шаклидаги бинонинг минимал иссиқлик сақлаш кўрсаткичи, агар унинг йўналиши ва шакли ташқи иқлимнинг иссиқлик ва энергия таъсирини оптимал тарзда ҳисобга олса, қуйидаги формула ёрдамида аниқланади.:

$$q_h^{min} = 33\sqrt{\frac{h^2}{A_h}\left[q_{wi}(1-p_5)+q_{F5}p_5+q_{w6}\right]\psi},$$

где: $\psi = \{[q_{w1}(1-p_1)+q_{F1}p_1]+[q_{w3}(1-p_3)+q_{F3}p_3]\}\{[q_{w2}(1-p_2)+q_{F2}p_2]+[q_{w4}(1-p_4)+q_{F4}p_4]\};$

A_h, h, $p_{1,2,3,4,5}$ - мос равишда, бинонинг умумий майдони, қаватлар баландлиги ва ойналаштирилганлик коэффициенти;

$qw1,2,3,4$ ва $qF1$, - мос равишда, деворлар орқали ўтувчи иссиқлик тўлқинлари ва ёруғлик бўшлиқларининг тўлиши, тушаётган қуёш радиацияси ва ҳаво филтрациясини ҳисобга олган ҳолда ҳисобланган;

i = 1, i = 3 кўрсаткичлари ён деворларга тегишли, i = 2, i = 4 бурчак деворларга тегишли, i = 5 – қопламага, i = 6 – сокол қисмига тегишли.

Бинонинг минимал умумий иссиқлик характеристикаси qdes ва йилнинг совуқ ва ўтиш даврларида бинони иситиш учун ҳисобланган умумий иссиқлик энергияси истеъмоли ўртасидаги боғлиқлик (МГСН 2.01 [11]) қуйидаги шаклга эга:

$$q_{h.min}^{des} = \left[q_h^{min} - \frac{Q_{int}^{y}}{A_h}v\right]\beta_{hi},$$

Бу ерда Q_{int}^{y} - иситиш давридаги маиший иссиқлик манбалари, кВт соат;

v - тўсувчи конструкцияларнинг иссиқликни тўплаш ёки чиқариш қобилиятини ҳисобга оладиган коэффициент;

β_{hi} - иситиш мосламалари ассортиментининг номинал иссиқлик оқимининг йўқотилиши билан боғлиқ бўлган иситиш тизимининг қўшимча иссиқлик истеъмолини ҳисобга оладиган коэффициент (тўсиқларнинг радиатор орқасидаги участкалари орқали қўшимча иссиқлик йўқотишлари, иситилмайдиган хоналардан ўтиш сабабли қувурларнинг иссиқлик йўқотишлари): β_{hi} =1,13 кўп қисмли ва бошқа катта бинолар учун, β_{hi} =1,11 минора шаклидаги бинолар учун.

$q^{des}_{h.min}$ ва q^{des} қийматлари ўртасидаги асосий фарқ шундаки, (Б.2) формула бўйича ҳисоблаш бинони иситиш учун ҳисобланган умумий энергия сарфининг минимал қийматини беради, бунда унинг йўналиши ва шакли ташқи иқлимнинг бинонинг иссиқлик ва энергия сақлаш тизимига таъсири оптимал равишда

ҳисобга олинади. h

Формуладан (Б.2) фойдаланиб, лойиҳалаштирилаётган бинони иситиш учун ҳисобланган минимал умумий иссиқлик энергияси истеъмоли аниқланади ва МГСН 2.01 [11] талабларига мувофиқ бинони иситиш учун ҳисобланган умумий иссиқлик энергияси истеъмоли билан таққосланади. Олинган қийматлардаги сезиларли фарқ, ҳатто МГСН 2.01 бўйича ҳисобланган характеристикалар норматив талабларга жавоб берса ҳам, лойиҳалаштирилган бинонинг йўналиши ва ўлчамлари ташқи иқлимнинг иссиқлик энергиясига таъсирини сезиларли даражада оптимал бўлмаган тарзда ҳисобга олишини англатади ва бино лойиҳасига тузатиш киритиш талаб этилади.

Бинони иситиш учун ҳисобланган минимал солиштирма иссиқлик энергиясини $q^{des}_{h.min}$ бинони иситиш учун ҳисобланган солиштирма иссиқлик энергиясини лойиҳалаш $_h$учун қабул қилинган q^{des} билан боғлаш орқали биз бинонинг иссиқлик самарадорлигини тавсифловчи кўрсаткични аниқлаймиз:

$$e = q^{des}_{h.min} / q^{des}_{h}.$$

Агар қиймат бирликдан сезиларли даражада фарқ қилса, у ҳолда лойиҳалаштирилган бино ташқи иқлимнинг иссиқлик ва энергия таъсирини оптималлаштириш нуқтаи назаридан мослаштирилиши зарур.

Иссиқлик даврида ёқилғи-энергетика ресурсларини тежаш вазифаси қўйилганда, бино лойиҳасини ишлаб чиқиш иситиш даврида лойиҳалаштирилган бинонинг иситиш тизимининг умумий иссиқлик энергияси истеъмоли қийматига асосланади (и.3.3.1 МГСН 2.01 [11]).

Агар бинонинг энергия самарадорлигини белгиловчи кўрсаткич иситиш тизимининг ўрнатилган қуввати бўлса, бино лойиҳаси энг совуқ беш кунлик давр учун мўлжалланган бинонинг иситиш тизимининг умумий иссиқлик энергияси истеъмоли кўрсаткичлари асосида ишлаб чиқилиши зарур.

Бинони ёзда совутиш учун кондиционер тизими билан жиҳозлашда лойиҳа йилнинг совуқ ва иссиқ даврлари учун умумий энергия сарфини ҳисобга олган ҳолда ишлаб чиқилиши шарт.

Формула (Б.2) юқорида келтирилган биноларнинг умумий иссиқлик ва энергия кўрсаткичларининг бутун тизими учун тегишли иқлим параметрларини созлашда минимал умумий иссиқлик хусусиятларини ҳисоблаш имконини беради.

В илова
(мажбурий)

Турар-жой ва жамоат биноларининг умумий энергия истеъмолининг асосий даражасини аниқлаш бўйича жадваллар

Турар-жой ва жамоат биноларини иситиш ва шамоллатиш тизимлари учун иссиқлик энергиясининг солиштирма истеъмолининг асосий даражасини ҳисоблаш учун маълумотлар В. 1-В.3 жадваллари бўйича аниқланади.

В.1 жадвал - Кам қаватли турар-жой бинолари, меҳмонхоналар ва ётоқхоналарни иситиш ва шамоллатиш тизимлари учун иссиқлик энергиясининг солиштирма истеъмолининг асосий даражаси, Вт с/(м^2 ^{o}С сут)

Иситиш майдони, м2	Қаватлар сони			
	1	2	3	4
60 ва камроқ	38,9	-	-	-
100	34,7	37,5	-	-
150	30,6	33,3	36,1	-
250	27,8	29,2	30,6	31,9
400	-	25,0	26,4	27,8
600	-	22,2	23,6	25,0
1000 ва кўпроқ	-	19,4	20,8	22,2

В.2 жадвал - Кўп қаватли турар-жой ва якка тартибдаги жамоат биноларини иситиш ва шамоллатиш тизимлари учун иссиқлик энергиясининг солиштирма истеъмолининг асосий даражаси, Вт с/(м^2 ^{o}С сут)

Бино тури	Қаватлар сони							
	1	2	3	4, 5	6, 7	8, 9	10, 11	12 ва юқори
Турар жой бинолари, меҳмонхоналар, ётоқхоналар	По табл. В.1			23,6	22,2	21,1	20,0	19,4
1,5 сменали иш жадвалига эга клиникалар, тиббиёт, таълим муассасалари	33,8	32,8	31,8	30,8	29,3	28,3	27,7	26,9
Тиббий мактабгача таълим муассасалари, кечаю кундуз ишлайдиган ҳоспислар	37,8	36,8	35,8	34,8	33,4	32,4	31,8	31,0

В.3 жадвал - В.2-жадвалда кўрсатилмаган бошқа жамоат биноларини иситиш ва шамоллатиш тизимлари учун иссиқлик энергиясининг солиштирма истеъмолининг асосий даражаси, Вт с/(м^2 ^{o}С сут)

Иситиш мавсумининг градус-кунлари, °С сут	Бино ичида ўртача кунлик умумий иссиқлик ажралиши, Вт/м2					
	5-10	11-15	16-20	21-25	26-30	31-35
2000	26,0	22,0	19,0	17,0	13,0	10,0
4000	26,2	22,4	20,0	18,0	14,5	12,0
6000	26,5	23,0	21,0	19,0	15,7	13,5

8000	27,2	24,4	22,0	20,0	17,5	15,0
10000	27,4	24,8	23,0	21,0	18,5	16,5
12000	2751)	25,0	24,0	22,0	20,0	18,0

Турар-жой ва жамоат биноларини совутиш тизими учун умумий электр энергиясини истеъмол қилишнинг асосий даражасини ҳисоблаш учун маълумотлар В.4 ва И.5 жадвалларида аниқланади.

В.4 жадвал - Турар-жой биноларида совутиш тизимлари учун умумий энергия истеъмолининг асосий даражаси, Вт с/(м^2 ^{o}С сут)

Иссиқ мавсумда ҳисобланган ташқи ҳаво ҳарорати, °С	Ўртача кунлик умумий ички иссиқлик ажралиши, Вт/м 2			
	4-6	7-9	10-12	13-15
22-23	3,0	5,0	7,0	9,0
24-25	6,5	9,0	11,0	13,5
26-27	10,5	13,5	15,5	18,0
28-29	15,0	18,5	20,5	23,0
30-31	20,5	24,0	26,0	28,5
32-33	26,5	30,0	32,0	34,5
34-35	33,0	36,5	38,5	41,0
36-37	40,0	43,5	45,5	48,0
38-39	47,5	51,0	53,0	55,5
40-41	55,0	59,0	61,0	63,5

В.5 жадвал - Жамоат биноларида совутиш тизимлари учун умумий энергия истеъмолининг асосий даражаси, кВт с/(м^2 йил)

Иссиқ мавсумда ҳисобланган ташқи ҳаво ҳарорати, °С	Ўртача кунлик умумий ички иссиқлик ажралиши, Вт/м 2					
	5-10	11-15	16-20	21-25	26-30	31-35
22-23	6,0	8,0	9,5	11,0	12,0	12,5
24-25	10,0	12,0	13,5	15,0	16,5	18,0
26-27	14,0	17,0	19,0	21,0	22,5	24,0
28-29	20,0	23,0	25,5	28,0	30,0	31,5
30-31	27,0	30,5	33,0	35,5	37,5	39,5
32-33	34,5	39,0	41,5	44,0	46,0	48,0
34-35	42,5	46,5	50,0	52,5	55,0	57,5
36-37	51,0	55,5	59,0	62,0	65,0	67,5
38-39	60,0	64,5	69,0	72,5	75,5	78,0
40-41	70,0	75,0	79,5	83,0	86,0	89,0

Турар-жой ва жамоат биноларининг иссиқ сув таъминоти тизими учун умумий энергия истеъмолининг асосий даражасини ҳисоблаш учун маълумотлар В.6 ва В.7 жадвалларида аниқланади.

В.6 жадвал - Меҳмонхоналар ва ётоқхоналарнинг иссиқ сув таъминоти тизими учун умумий иссиқлик энергияси истеъмолининг асосий даражаси, кВт с/(м^2 йил)

Бино тури	Квартиранинг майдони, меҳмонхона хонаси, ётоқхона, 1 кишига, м2-йил				
	12-15	16-20	21-25	26-30	31-40
Турар-жой	200	150	120	100	80
Мехмонхоналар	150	112	90	75	60

Ётоқхоналар	180	135	110	90	70
Меҳрибонлик уйлари, қариялар уйлари, ҳоспислар, 24 соатлик мактабгача таълим муассасалари	160	120	100	80	65

В.7 жавдал - Офис ва маъмурий биноларнинг иссиқ сув таъминоти тизими учун иссиқлик энергиясининг солиштирма истеъмолининг асосий даражаси, кВт с/(м^2 йил)

Ишлаш тартиби, ҳафта соатлар сони, с/ҳафта.	Бир ходимга тўғри келадиган майдон, м2 / киши.				
	6-8	9-10	11-12	13-14	15-16
40-60	6,0	4,5	3,5	3,0	2,5
61-80	8,5	7,3	6,0	4,7	3,5
81-100	11,0	9,5	8,0	6,7	4,5
101-120	13,0	11,0	9,5	7,5	5,5
121-140	15,5	13,3	11,0	8,7	6,5
141-168	18,0	15,5	13,0	10,5	7,5

Турар-жой бинолари ва жамоат иншоотларининг умумий фойдаланиш жойларида ёритиш тизимлари учун умумий энергия истеъмолининг асосий даражасини ҳисоблашда маълумотлар В. 8 ва В.9 жадваллари бўйича аниқланади (Квартираларни ёритиш учун энергия истеъмоли В. 8 жадвали кўрсаткичларига киритилмаган, чунки бу тизимлар лойиҳалаш ва қурилиш ташкилотларининг жавобгарлиги доирасига кирмайди).

В.8 жадвал - Турар-жой биноларининг умумий майдонларида ёритиш тизимлари учун умумий энергия истеъмолининг асосий даражаси, кВт с/(м^2 йил)

Умумий майдонлар	Кўрсаткич
Квартираларо ва лифт холлари, зинапоялар ва табиий ёруғлик тушмайдиган кириш жойлари	30,0
Лифт холлари, зинапоялар, табиий ёруғлик билан ёритиладиган кириш жойлари	20,0

В.9 жадвал - Жамоат биноларида ёритиш тизимлари учун умумий энергия истеъмолининг асосий даражаси, кВт с/(м^2 йил)

Бинодан фойдаланиш тартиби с/ҳафта.	Ўртача ёритилиш даражаси, лк					
	100-150	151-200	201-250	251-300	301-350	351-400
40-60	38,5	56,0	70,0	87,5	90,5	119,0
61-80	42,0	67,0	84,0	105,0	126,0	143,0
81-100	54,0	78,5	98,0	124,5	147,0	166,5
101-120	61,5	89,5	112,0	140,0	168,0	190,5
121-140	69,5	101,0	126,0	158,0	189,0	214,0
141-168	77,0	112,0	140,0	175,0	210,0	238,0

Қурилиш муҳандислик тизимлари учун умумий энергия сарфининг асосий даражасини ҳисоблаш учун маълумотлар В. 10-жадвалга мувофиқ аниқланади.

В.10 жадвал - Қурилиш муҳандислик тизимлари учун умумий энергия сарфининг асосий даражаси, кВт с/(м^2 йил)

Бино тури	Қаватлар сони				
	1-3	4-6	7-10	11-15	>15
Турар - жой	8,0	8,5	9,3	10	10,9
Эксплуатацион режимдаги умумий с/ҳафта.:					
40-60	10,0	10,5	11,3	12,0	13,0
61-80	12,0	12,6	13,4	14,3	15,5
81-100	13,7	14,5	15,5	16,7	18,2
101-120	15,2	16,0	17,3	18,8	20,4
121-140	16,6	17,6	19,1	20,8	22,7
141-168	18,0	19,2	20,5	22,0	25,0

Турар-жой ва жамоат биноларини муҳандислик таъминоти тизимлари учун бирламчи ёқилғининг умумий истеъмолининг асосий даражасини ҳисоблаш учун маълумотлар В. 11 ва В. 12-жадвалларга мувофиқ белгиланади.

В.11 жадвал - Турар-жой биноларининг коммунал тизимлари учун бирламчи ёқилғининг солиштирма умумий истеъмолининг асосий даражаси, кВт с/(м^2 год)

Иситиш даврининг даража-кунлари, °С сутка	Қаватлар сони					
	1-3	4,5	6,7	10, 111)	10, 111)	12 и выше
2000	46,0	45,9	45,7	45,6	45,4	45,2
4000	49,0	48,6	48,2	47,8	47,4	47,0
6000	53,0	52,4	51,8	51,2	50,6	50,0
8000	58,0	57,0	56,0	55,0	54,0	53,0
10000	64,0	62,4	60,8	59,2	57,6	56,0
12000	70,0	66,0	64,0	62,0	60,0	59,0

В.12 жавдвал - Жамоат биноларининг коммунал тизимлари учун бирламчи ёқилғининг солиштирма умумий истеъмолининг асосий даражаси, кг у.т./(м^2 йил)

Иситиш даврининг даража-кунлари, °С сутка	Бинолардан фойдаланиш режими, ч/ҳафта					
	40-60	61-80	81-100	101-120	121-140	141-168
2000	61,5	68,0	74,5	81,0	87,5	94,0
4000	54,9	59,9	64,9	69,9	75,8	79,8
6000	61,3	65,0	68,7	72,4	76,0	79,6
8000	68,7	71,4	74,1	76,9	79,7	82,4
10000	75,5	77,4	79,3	81,2	8311)	85,0
12000	85,5	87,4	88,3	90,2	92,1	94,0

Библиография

[1] Ўзбекистон Республикасининг Шаҳарсозлик кодекси

[2] Ўзбекистон Республикасининг “Аҳолининг санитария-эпидемиологик осойишталиги тўғрисида”ги қонуни.

[3] Ўзбекистон Республикасининг “Радиациявий хавфсизлик тўғрисида”ги Қонуни

[4] Ўзбекистон Республикасининг “Атроф-муҳитни муҳофаза қилиш тўғрисида”ги Қонуни.

[5] БМТ Бош Ассамблеясининг 61/106 резолюцияси. Ногиронлар ҳуқуқлари тўғрисидаги конвенция

[6] БМТнинг 2001 йил 22 майдаги Конвенцияси Доимий органик ифлослантирувчи моддалар бўйича Стокгольм конвенцияси

[7] МГСН 2.04-97 Шовқин, тебранишнинг рухсат этилган даражалари ва турар-жой ва жамоат биноларида овоз изолациясига қўйиладиган талаблар

[8] МГСН 2.05-991) Инсоляция ва қуёшдан ҳимоя қилиш

[9] МГСН 2.01-99 Биноларда энергия тежаш. Иссиқликдан ҳимоя қилиш ва иссиқлик ва сув билан таъминлаш стандартлари

[10] МГСН 1.02-02 Нормы проектирования комплексного благоустройства

[11] СанПиН №0191-05 Тупроқдаги экзоген зарарли моддаларнинг рухсат этилган максимал концентрацияси ва тахмий минимал концентрацияси

[12] СанПиН № 0193-06 Радиациявий хавфсизлик стандартлари (РХС-2006) ва радиациявий хавфсизликни таъминлашнинг асосий санитария қоидалари (РХТАСҚ-2006)

[13] СанПиН № 0212-06 Ўзбекистоннинг ўзига хос шароитларида ҳар хил турдаги ердан фойдаланишда тупроқнинг ифлосланиш даражасини гигиеник баҳолаш учун санитария қоидалари ва нормалари.

[14] СанПиН № 0272-09 Ўзбекистон шароитида тупроқни ифлосланишдан ҳимоя қилиш схемаларининг гигиеник асосларини ишлаб чиқиш.

[15] СанПиН № 0293-11 Ўзбекистон аҳоли пунктларининг атмосфера ҳавосидаги ифлослантирувчи моддаларнинг рухсат этилган максимал концентрацияси (РМК) учун гигиеник меъёрлар.

[16] Табунщиков Ю.А, Бродач М.М. Математик моделлаштириш ва биноларнинг иссиқлик самарадорлигини оптималлаштириш

[17] МГСН 2.02-97 Қурилиш зоналарида ионлаштирувчи нурланиш ва радоннинг рухсат этилган минимал даражалари

МУНДАРИЖА

Кириш..... 3
1. Қўллаш соҳаси..... 4
2. Меъёрий иловалар..... 4
3. Атамалар ва таърифлар..... 6
4. Тизимнинг умумий қоидалари ва тамойиллари..... 6
5. Яшаш муҳитининг барқарорлиги категориялари ва мезонлари 7
6. Яшаш муҳитининг барқарорлигини баҳолаш рейтинг тизими..... 9
7. Яшаш муҳитининг барқарорлиги параметрларини баҳолаш усуллари..... 23
8. С-омил кўрсаткичи бўйича яшаш муҳитининг барқарорлигини рейтинг баҳолашнинг таснифи
..... 23
9. Рейтинг баҳосини ўтказиш тартиби 24
А иловаси Атамалар ва таърифлар..... 25
Б иловаси Бинонинг иссиқлик самарадорлигини ҳисоблаш методологияси 33
В иловаси Турар-жой ва жамоат биноларининг умумий энергия истеъмолининг асосий даражасини аниқлаш жадваллари
..... 35
Библиография..... 39